

Pårørendes erstatningsadgang - med særligt fokus på børns tilskadekomst

Compensation to relatives - with a particular focus on children's injury

af RIKKE LAURITSEN

Formålet med specialet er at undersøge, i hvilket omfang pårørende kan kræve erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, transportudgifter, og andre tab, som opstår i forbindelse med skadelidtes personskade. Specialet har fokus på børns tilskadekomst og de udgifter og tab, som forældrene har i den periode, hvor barnet er hospitalsindlagt.

Udgangspunktet i dansk erstatningsret er, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning af skadevolderen. Der findes nogle lovregulerede undtagelser til udgangspunktet, som giver pårørende og efterladte en mulighed for at kræve erstatning og godtgørelse. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og transportudgifter er ikke omfattet af lovgivningen, hvorfor svaret må findes i praksis. Domstolene har tilkendegivet, at pårørende i et begrænset omfang kan kræve erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og transportudgifter, såfremt tabet og udgiften er afholdt som et led i skadelidtes helbredelsesforanstaltninger. Afgørende er derfor, at den pårørendes personlige tilstedeværelse hos den skadelidte har været afgørende for skadelidtes helbredelse, således at erstatningen er en del af skadelidtes helbredelsesudgifter efter EAL § 1, stk. 1. Det betyder, at såfremt den pårørende lider et indtægtstab alene på baggrund af den psykiske påvirkning, som skadelidtes personskade har medført, kan der ikke tilkendes erstatning.

Specialet indeholder ligeledes en komparativ analyse af retsstillingen i norsk og dansk ret, hvor problemstillingen er mere indgående behandlet i norsk litteratur og lovgivning. Trods den forskellige opmærksomhed, som problemstillingen har fået i dansk og norsk ret, er retsstillingen ens. Det betyder, at det ikke kan anses for nødvendigt, at området bliver lovreguleret i dansk ret, da domstolene i høj grad kommer frem til det samme resultat som norsk ret. I tilfælde, hvor dansk ret eller litteratur ikke i tilstrækkeligt omfang kan besvare problemstillingen, kan spørgsmålet besvares i lyset af norsk ret.

Endvidere belyser specialet den generelle udvikling, der er sket med hensyn til pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang. Det ses primært ved indførelse af EAL § 26 a og KEL § 24 a, som beviser, at der generelt er sket en lempelse af pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang.

Engelsk resumé

The purpose of this thesis is to examine the extent to which relatives can claim their loss of earnings and transport expenses that has occurred as a consequence of the injured party's physical injury. The main focus is children's injury.

The general rule in Danish law of torts is that only a person who is directly injured by the person causing the loss has the right to claim compensation. Despite this general rule, there are some statutory exceptions, which grants relatives a right to compensation in limited cases. The loss of earnings and transport expenses, which occurs due to another person's physical injury, is not covered by the legislation.

Therefore the legislation has no clear answer to the question, which is why the court sets the legal position. The courts have indicated that the relatives in some cases can claim their loss and expenses compensated, if the losses and expenses have been necessary as a part of the injured party's medical expenses. The personal attendance of the relatives during the injured party's hospital admission needs to be necessary for the injured party's healing, thus the compensation cannot be granted if the relatives have suffered a loss of earnings on the basis of a mental impact incurred due to the injured party's physical injury.

The legal position is the same in Norway. The biggest difference is, that the issue is more regulated in Norwegian law. Thus it is relevant to make a comparative analysis of the legal position in Danish law and in Norwegian law. The conclusion is that the issue does not require legislation in Danish law as the Danish court comes to the same legal position as Norway. The issue can be answered in the light of Norwegian law, if the Danish law does not answer the question sufficiently.

Generally, there has been a development in the relatives' rights to compensation. More statutory provisions have been introduced, which has eased the rights of the relatives to claim compensation and the court follow the development.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
1.1. Introduktion	3
1.2. Problemformulering	4
1.3. Afgrænsning	4
1.4. Metode	5
2. Generelt om erstatningsretten	5
2.1. Erstatningsansvarsloven	5
2.2. Erstatning efter EAL § 1, stk. 1	5
2.2.1. Helbredelsesudgifter og andet tab.....	6
2.3. Personkredsen	6
3. Erstatning for pårørendes udgifter og tab	7
3.1. Transportudgifter i forbindelse med skadelidtes indlæggelse	7
3.1.1. Praksis.....	8
3.2 Tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med skadelidtes personskade	9
3.2.1. Praksis.....	9
3.2.2. Tabt arbejdsfortjeneste som følge af en psykisk påvirkning.....	12
3.3. Den beløbsmæssige fastsættelse	13
3.4. Hvem tilkommer erstatningen?	14
3.5. Delkonklusion	15
4. Norsk ret	16
4.1. Pårørendes tab i forbindelse med skadelidtes personskade	16
4.1.1. Generelt om patientskader	16
4.1.2. Erstatning til skadelidte efter skl. § 3-1	16

4.1.3. Pårørendes udgifter i forbindelse med pleje og omsorg af skadelidte	17
4.1.4. Tabt arbejdsfortjeneste.....	19
4.1.5. Rejseudgifter i forbindelse med skadelidtes indlæggelse	22
4.2. Hvem tilkommer erstatningen?	23
4.3. Delkonklusion	24
5. Godtgørelse og erstatning til pårørende	24
5.1. Pårørendes psykiske skade som følge af en anden persons fysiske skade.....	24
5.1.1. Generelt om erstatning for pårørendes psykiske lidelse	25
5.1.2. Tidligere praksis	26
5.1.3. Betænkning 1412/2002 om godtgørelse til efterladte ved dødsfald	26
5.1.4. Nyere praksis	27
5.1.5. »Direkte skadelidt« eller »indirekte skadelidt«	29
5.2. Særligt om patientskader.....	30
5.2.1. Generelt om KEL.....	30
5.2.2. Problematikken i forhold til forældre som mister et barn.....	30
5.2.3. Ændring af KEL i 2017	31
5.3. Delkonklusion	31
6. Adækvanssynspunktet	32
6.1. I forhold til pårørendes erstatningsadgang for psykisk lidelse.....	32
6.2. I forhold til udgangspunktet om, at alene direkte skadelidte kan kræve erstatning	33
7. Perspektivering.....	34
7.1. Udvidelse af pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang.....	34
7.2. Behovet for lovregulering	35
8. Konklusion.....	35
9. Litteraturliste	36

1. Indledning

1.1. Introduktion

Ganske ofte bliver man mødt med tragiske historier om tilfælde, hvor børn og voksne er udsat for alvorlige personskader. Det medfører ofte store økonomiske og ikke-økonomiske skader for den skadelidte, som oftest kan kræves erstattet af den ansvarlige skadevolder i medfør af Lov om erstatningsansvar.¹

Skadelidtes personskade medfører også ofte udgifter og tab for andre end den skadelidte selv. Her tænkes navnlig på de nære pårørende. EAL indeholder nogle bestemmelser, som i et vist omfang giver de pårørende adgang til at kræve erstatning af skadevolderen. EAL regulerer både forsørgertabserstatning, overgangsbeløb samt godtgørelse til efterladte.

Desværre hænder det, at der opstår andre udgifter og tab end dem som er reguleret i loven. Det kan både være i form af tabt arbejdsfortjeneste, fordi den nære pårørende må tage fri fra sit arbejde, for at passe og pleje skadelidte, eller blot ikke er i stand til at passe sit arbejde på grund af den psykiske påvirkning, som skadelidtes personskade har medført. Det kan også være transportudgifter i forbindelse med sygebesøg hos den skadelidte. EAL regulerer ikke, i hvilket omfang disse tab og udgifter kan kræves erstattet af skadevolderen, og litteraturen på området er meget sparsom. Det betyder, at afgørelsen af, hvorvidt disse udgifter og tab kan kræves erstattet af skadevolderen er overladt til domstolene. Domstolene har indrømmet, at der findes en adgang for de nære pårørende

¹ Lov om bekendtgørelse nr. 266 af 21. marts 2014 om erstatningsansvar. I det følgende forkortet til »EAL«.

til at kræve sine udgifter og tab erstattet af den ansvarlige skadevolder, såfremt visse betingelser er opfyldt.

1.2. Problemformulering

Formålet med specialet er at analysere, i hvilket omfang pårørende efter EAL og de almindelige erstatningsretlige principper, kan kræve erstatning for de transportudgifter og den tabte arbejdsfortjeneste, som er opstået i forbindelse med skadelidtes personskade. Der vil særligt være fokus på forældres udgifter og tab i forbindelse med deres barns tilskadekomst. Analysens kerneområde vil være tilfælde, hvor den pårørendes tab og udgifter er opstået i forbindelse med skadelidtes personskade, uden at den pårørende selv har pådraget sig en personskade.

Problemstillingen er sparsomt behandlet i lovgivningen og litteraturen, og derfor vil analysen primært ske efter en gennemgang af praksis på området, som skal være med til at fastlægge de kriterier, som domstolene lægger til grund for bedømmelsen af, om erstatningen kan tilkendes.

Der vil tillige foretages en komparativ analyse af retstilstanden i dansk og norsk ret, som skal vise hvorvidt norsk ret kan bidrage til belysningen af problemstillingen i dansk ret. Den generelle udvikling af pårørendes erstatningsadgang vil endvidere undersøges, og til sidst vil der foretages en perspektivering af, i hvilken retning udviklingen bevæger sig, og hvorvidt der er behov for en lovregulering på området.

1.3. Afgrænsning

På grund af specialets begrænsede omfang, har det været nødvendigt at foretage en afgrænsning af emnet. På den baggrund, vil der i følgende speciale kun tages udgangspunkt i skadelidtes nære pårørendes erstatningsadgang med særlig fokus på tilfælde, hvor skadelidte er et barn. Det betyder, at erstatningsadgangen for skadelidtes arbejdstager, panthaver, kreditor og lignende ikke vil danne grundlag for undersøgelse. Det samme gælder spørgsmålet i relation til tingsskader.

Det betyder endvidere, at specialet er begrænset til tilfælde, hvor der foreligger en personskade, og hvor en skadevolder er erstatningsansvarlig for skaden. Det forudsættes derfor, at de almindelige erstatningsretlige betingelser, som danner grundlag for erstatningskravet, er opfyldt. De erstatningsretlige betingelser vil således ikke blive behandlet yderligere, men vil blot inddrages, hvor det findes nødvendigt.

Desuden vil analysens kerneområde være tilfælde, hvor de nære pårørende lider et *indirekte tab*. Ved »indirekte tab« skal forstås tilfælde, hvor skadelidtes personskade medfører udgifter og tab for de nære pårørende. Det betyder, at tilfælde, hvor de nære pårørende lider et tab, fordi de selv bliver pådraget en personskade i form af en psykisk skade som følge af skadelidtes personskade, alene vil blive behandlet i begrænset omfang.

Specialet vil ikke have fokus på de erstatnings- og godtgørelsesmuligheder til nære pårørende, som er fastsat ved lov i EAL. Her tænkes hovedsageligt på EAL §§ 12-14 a samt § 26 a. Pårørendes erstatningsadgang i øvrige regelsæt vil heller ikke danne grundlag for nærmere undersøgelse. Disse lovregulerede erstatningsmuligheder vil alene inddrages i det omfang det findes naturligt og nødvendigt for specialets belysning.

Slutteligt vil specialets genstand som udgangspunkt omfatte tilfælde, hvor skadelidte udsættes for en personskade og hvor tabet og udgifterne er forbundet til perioden, hvor skadelidte er indlagt på

hospitalet. Tilfælde, hvor den skadelidte afgår ved døden, vil alene blive inddraget, såfremt det findes nødvendigt for specialets helhedsvurdering.

1.4. Metode

I nærværende speciale, vil den retsdogmatiske metode anvendes, hvor formålet er at beskrive, analysere og systematisere gældende ret.² Undersøgelsen af gældende ret vil ske ved anvendelse af forarbejderne og lovgivningen på det erstatningsretlige område, men eftersom lovgivningen og litteraturen er sparsom, vil undersøgelsen primært ske på baggrund af en analyse af retspraksis.

Yderligere vil den komparative metode blive anvendt til at sammenligne retstilstanden i Danmark og Norge.

2. Generelt om erstatningsretten

2.1. Erstatningsansvarsloven³

Udmåling af erstatning blev først lovreguleret i 1984, hvor den første EAL trådte i kraft. Indtil da var udmålingen overladt til domstolene. EAL blev indført med henblik på at forhøje erstatningerne således, at der blandt andet var bedre overensstemmelse mellem erstatningerne i Danmark og de øvrige vesteuropæiske lande. Loven bygger på en række betænkninger udarbejdet af henholdsvis Justitsministeriets Erstatningslovudvalg og Justitsministeriets arbejdsgrupper. I 2002 skete der en revision af loven. Revisionen skete på baggrund af de erfaringer 1984-loven medførte og resulterede i en række forbedringer på områder, hvor der efter 1984-loven var behov for justeringer. Herunder blandt andet en yderligere forhøjelse af erstatningsniveauet ved personskade og tab af forsørger.

Foruden EAL gælder en række principper, som er udviklet gennem domstolspraksis. Heriblandt betingelserne for, at der overhovedet består et erstatningsansvar. Betingelserne indebærer, at der først og fremmest skal være et *ansvarsgrundlag* til stede, hvilket kan være i form af et culpaansvar eller strengere. Det er yderligere en betingelse, at der foreligger et *tab*, og at der er *årsagssammenhæng* mellem tabet og skadevolderens uagtsomme handling. Slutteligt skal skaden være *adækvat* i den forstand, at tabet ikke må være en atypisk eller unormal følge af skadevolderens uagtsomme handling. Selvom erstatningsbetingelserne ikke er reguleret i EAL, er det en forudsætning, at disse er opfyldt, før EAL overhovedet finder anvendelse.

2.2. Erstatning efter EAL § 1, stk. 1

EAL § 1, stk. 1, fastslår, hvilke tabsposter der kan kræves erstattet ved en personskade. Dette er, foruden forsørgertabserstatning og godtgørelse for tort, også tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab samt godtgørelse for svie og smerte. Stk. 2, fastslår, at såfremt skaden får varige følger, skal der betales erstatning for varigt mén samt erstatning for erhvervsevnetab, og stk. 3, fastslår, at værdien af arbejde i hjemmet skal ligestilles med erhvervsindkomst. EAL § 1, stk. 1, har selvstændig betydning i den forstand, at der for helbredelsesudgifter og andet tab ikke er fastsat særlige udmålingsregler, som tilfældet er ved de øvrige poster.⁴

---

² Evald og Schaumburg-Müller, s. 210.

³ Møller og Wiisbye, s. XXIX ff. og Von Eyben og Isager, s. 43 f.

⁴ Møller og Wiisbye, s. 21.

2.2.1. Helbredelsesudgifter og andet tab

I forbindelse med en personskade vil skadelidte ofte afholde en række udgifter, og oftest vil disse kunne kræves erstattet af den ansvarlige skadevolder. Ifølge EAL § 1, stk. 1, kan en skadelidt kræve helbredelsesudgifter og andet tab dækket af den ansvarlige skadevolder. Den kompensation, som EAL § 1 regulerer, er en erstatning. Det betyder, at skadelidte skal kunne dokumentere et tab. I Danmark vil størstedelen af helbredelsesudgifterne være dækket af det offentlige, hvormed skadelidtes helbredelsesudgifter vil være begrænsede.⁵ Skadelidte har en tabsbegrænsningspligt, som betyder, at skadelidte skal begrænse sit tab i videst muligt omfang. Skadelidte har derfor pligt til at søge sine udgifter dækket af det offentlige. De udgifter, som kan kræves af det offentlige, kan skadelidte ikke kræve erstattet af skadevolderen. Det gælder uanset, om skadelidte gør brug af de offentlige tilbud eller ej. Så længe der er mulighed for, at få tabet dækket et andet sted fra, er skadelidte afskåret fra at kræve tabet erstattet af skadevolderen.⁶

Begrebet »helbredelsesudgifter« skal forstås således, at skadelidte kan kræve rimelige og nødvendige udgifter, som har til formål at forbedre hans helbredelse eller står i forbindelse hermed, erstattet af skadevolderen. Begrebet omfatter erstatning for udgifter til sygehusophold, rekreatiomsomkostninger, transport til og fra sygehus, kørestol, særligt syet fodtøj samt udgifter til læge og revalidering.⁷

I EAL § 1, stk. 1, er udtrykket »andet tab« anvendt for at udelukke, at praksis bliver for restriktiv med hensyn til de udgifter, som skadelidte kan kræve erstattet i forbindelse med en personskade.⁸ Begrebet omfatter udgifter, som ikke direkte er i forbindelse med skadelidtes helbredelse, men som på et rimeligt grundlag er forbundet med helbredelsen og som kan være vanskelige at dokumentere.⁹ Her sker således en lempelse af dokumentationskravet.

Udgifter som er omfattet, er blandt andet forlængelse af uddannelse samt udgifter til fremtidige hjælpemidler.¹⁰

Udtrykket »helbredelsesudgifter og andet tab« i EAL § 1, stk. 1, regulerer hermed udgifter, som står i nær forbindelse med skadelidtes helbredelse. Udgifterne skal have været et nødvendigt og rimeligt led i skadelidtes helbredelsesproces og skal medføre en positiv og afgørende indvirkning på forbedringen af skadelidtes helbredelse.

2.3. Personkredsen

Ifølge dansk erstatningsret er hovedreglen, at det kun er den direkte skadelidte, der kan kræve erstatning af skadevolderen.¹¹ Det betyder, at skadevolderens erstatningsansvar er begrænset til kun at omfatte skadelidtes tab, hvilket som udgangspunkt udelukker erstatning til personer, som lider et indirekte tab som følge af skaden.

Denne hovedregel er ét af de mange principper i dansk erstatningsret, som er domsstolsskab¹² jf. afsnit 2.1. Hovedreglen omfatter tilfælde, hvor en skade på en person medfører et rent formuetab for

---

⁵ Von Eyben og Isager, s. 354.

⁶ Baade og Pramming, s. 24.

⁷ FT 1983-1984, 2. samling, tillæg A, spalte 86 f.

⁸ Von Eyben og Isager, s. 356.

⁹ FT 1983-1984, 2. samling, tillæg A, spalte 87.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Møller og Wiisbye, s. 21, Von Eyben og Isager, s. 32 og 348 og Baade og Pramming, s. 27.

¹² Betænkning 679/1973 om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger, s. 7. I det følgende forkortet til »betænkning 679/1973«.

en anden person. Hovedreglen finder derimod ikke anvendelse i tilfælde, hvor en skade på en person medfører en psykisk skade på en anden person. Se nærmere herom i afsnit 5.1. Det skyldes, at det er vanskeligere at få erstatning for rene formueskader end det er for person- og tingsskader.¹³ Dette synspunktet blev også nævnt i U 1994.785 H, som vel at mærke ikke omhandler en personskaade. Dommen handler om et rederi der blev erstatningsansvarlig for at have påsejlet en fiskekutter. Rederiet blev dog frifundet for at erstatte fiskekutterens fangsttab. Hertil udtalte Højesteret, at »[e]fter almindelige erstatningsretlige regler erstattes formueskade, der påføres andre end den direkte skadelidte, kun i særlige tilfælde«. Der skal således særlige holdepunkter til, før rene formueskader, der påføres andre end den direkte skadelidte, kan kræves erstattet.

Hovedreglen har yderligere til hensigt at begrænse skadevolderens erstatningsansvar, hvorfor hovedreglen formentlig også kan begrundes i adækvanssynspunktet.¹⁴ Adækvanssynspunktet vil blive behandlet i afsnit 6.

EAL regulerer nogle modifikationer til reglen om, at det umiddelbart kun er den direkte skadelidte der kan kræve erstatning. Det ses blandt andet i lovens §§ 12-14 a om forsørgertabserstatning og overgangsbeløb til efterladte, samt § 26 a om godtgørelse til efterladte. Foruden disse lovregulerede erstatningsadgange, har domstolene tillige anerkendt, at andre end den direkte skadelidte i visse tilfælde kan kræve tab og udgifter erstattet af den ansvarlige skadevolder, såfremt udgifterne og tabene har haft betydning for den skadelidtes helbredelse. Dette ses navnlig ved nære pårørende, hvor der er åbnet op for at tilsidesætte hovedreglen, hvis nogle særlige kriterier foreligger.

3. Erstatning for pårørendes udgifter og tab

3.1. Transportudgifter i forbindelse med skadelidtes indlæggelse

Når skadelidte udsættes for en personskaade, medfører det ofte hospitalsindlæggelse i en længere periode. Det kan betyde, at skadelidtes pårørende har udgifter forbundet med transport i forbindelse med sygebesøg hos den skadelidte. Ifølge betænkning 976/1983 om udmåling af erstatning ved personskaade og tab af forsøger, kan pårørendes transportudgifter i et vist omfang kræves erstattet.¹⁵

Selvom erstatning for transportudgifter til pårørende umiddelbart strider mod princippet om, at alene direkte skadelidte kan kræve erstatning, er der alligevel åbnet op for en sådan erstatningsadgang. Vurderingen af, i hvilket omfang udgifterne kan kræves erstattet af skadevolderen, er overladt til domstolene. I vurderingen, lægges der vægt på, om den pårørendes besøg har været lægeligt påkrævet eller rimelig og relevant i forbindelse med skadelidtes helbredelse. Der lægges yderligere vægt på, hvorvidt den pårørendes besøg har begrænset den skadelidtes sygeperiode eller begrænset udgifterne forbundet hermed.¹⁶ Her er særligt transportudgifter til forældre, som har besøgt sine tilskadekomne børn i forbindelse med hospitalsindlæggelsen, blevet anerkendt som omfattet af skadevolderens erstatningspligt.¹⁷

---

¹³ Hellner, s. 333.

¹⁴ Von Eyben og Isager, s. 348.

¹⁵ Betænkning 976/1983 om udmåling af erstatning ved personskaade og tab af forsøger, s. 94. I det følgende forkortet til »betænkning 976/1983«.

¹⁶ Håndbogen, s. 66.

¹⁷ Møller og Wiisbye, s. 25.

3.1.1. Praksis

Til illustration kan nævnes Ugeskrift for Retsvæsen¹⁸ 1989.605 Ø, hvor skadelidte var en 14-årig pige, der kom alvorligt til skade i forbindelse med et fald fra en hjemmelavet hems. Hemsen var uforsvarligt indrettet og derfor ansvarspådragende. Hun pådrog sig en blødning i hjernen. Skadelidte var indlagt i 120 dage og krævede forældrenes transportudgifter, i forbindelse med sygebesøg i perioden, erstattet af skadevolderen. Skadelidte begrundede kravet med, at udgifterne »mellem sygehuset og hjemmet må anses for en nødvendig udgift til hendes [skadelidtes] helbredelse, når hendes [skadelidtes] alder og psykiske tilstand efter ulykken tages i betragtning.«¹⁹ Østre Landsret gav skadelidte medhold, og fastslog dermed, i overensstemmelse med betænkning 976/1983, at udgiften er omfattet af skadevolderens erstatningspligt.

Et lignende tilfælde ses i U 2001.28 H,²⁰ hvor skadelidte var en 17-årig dreng, der pådrog sig en svær hjerneskade i forbindelse med et trafikuheld. Han var indlagt i en længere periode, og forældrene havde afholdt transportudgifter i forbindelse med sygebesøg. Østre Landsret fastslog, at skadelidte kunne kræve disse udgifter dækket af skadevolderen.

I begge afgørelser kom domstolene frem til, at de transportudgifter, som forældrene havde afholdt i forbindelse med sygebesøg hos sit tilskadekomne barn, kunne kræves erstattet af skadevolderen. Der blev lagt afgørende vægt på, at sygebesøgene havde været nødvendige for skadelidtes helbredelse. Transportudgifterne skal derfor være afholdt, som et led i skadelidtes helbredelse, og de pårørendes besøg skal have været nødvendig for skadelidtes bedring.²¹

Afgørelserne har til fælles, at der er tale om børn, der har pådraget sig en alvorlig personskade. I U 1989.605 Ø pådrog skadelidte sig et kraniebrud, og i U 2001.28 H pådrog skadelidte sig en svær hjerneskade. Det betyder, at særligt i tilfælde, hvor skadelidte er et barn, der har pådraget sig en alvorlig personskade, kan forældrenes transportudgifter kræves erstattet af skadevolderen. I disse tilfælde, kan forældrenes tilstedeværelse under barnets indlæggelse, have en vigtig indflydelse på bedringen af helbredelsen og i højere grad være nødvendig, hvilket hænger naturligt sammen med børns afhængighed af sine forældres omsorg.

Adgangen til at kræve transportudgifterne erstattet, er imidlertid ikke begrænset til kun at omfatte forældre, der besøger sit tilskadekomne barn. Adgangen tilkommer også skadelidtes ægtefælle. Patientforsikringen²² tilkendte i afgørelse nr. 95-0735 patientens ægtefælle erstatning for dokumenterede udgifter til transport og ophold på patienthospitalet. Her blev der lagt vægt på, at patientens tilstand var så alvorlig i en længere periode, at ægtefællens tilstedeværelse havde haft en vis betydning for patientens helbredelse. Domstolene tiltræder tillige denne erstatningsadgang for ægtefæller.²³

I denne afgørelse var det afgørende, at ægtefællens tilstedeværelse knyttede sig til patientens personskade og havde en betydning for patientens helbredelse. Patientens tilstand havde været alvorlig i en længere periode, hvilket Patientforsikringen også lagde vægt på i afgørelsen, og som i

---

¹⁸ I det følgende forkortet til »U«.

¹⁹ U 1989.605 Ø, s. 608.

²⁰ Østre Landsrets dom, da spørgsmålet om transportudgifterne ikke blev forelagt Højesteret.

²¹ Baade og Pramming, s. 27.

²² Hedder i dag »Patienterstatningen«, men vil i det følgende blive omtalt som »Patientforsikringen« da det stemmer overens med titlen for tidspunktet for afgørelserne.

²³ Se hertil U 1936.416 Ø og U 1940.384 Ø.

øvrigt stemmer overens med litteraturen.²⁴ Det er således samme begrundelse som domstolene lægger til grund i U 1989.605 Ø og U 2001.28 H.

Til gengæld kan skadevolderens erstatningsansvar ikke anses for at omfatte transportudgifter afholdt af forældre og søskende i tilfælde, hvor skadelidte er voksen.²⁵ Det ses i Patientforsikringens afgørelse nr. 93-0465, hvor skadelidte var en 38-årig kvinde. Hun var indlagt på mistanke om galdesten og komplikationerne opstod i forbindelse med bedøvelsen, hvor patienten udviklede lungebetændelse og betændelse i bugspytkirtlen. Under skadelidtes indlæggelse havde hendes moder og søster i alt 82 besøgsdage. Skadelidte anmodede om at få erstatning for moderens og søsterens transportudgifter, men det blev afvist af Patientforsikringen. Begrundelsen for afgørelsen var, at der ikke var retspraksis for at dække pårørendes transportudgifter i forbindelse med en voksen persons indlæggelse. Dette er tiltrådt af Patientankenævnet.

Ud fra ovenstående praksis, kan der således fastlægges, at adgangen til at kræve transportudgifter ikke alene omfatter tilfælde, hvor de pårørende er på sygebesøg hos sit skadelidte barn. Udgiften kan også erstattes, hvis den pårørende besøger sin ægtefælle. Afgørende er, at sygebesøget har været *nødvendigt* i forbindelse med skadelidtes *helbredelse*. Ud fra ovenstående praksis, vil de pårørendes tilstedeværelse typisk være nødvendig, såfremt skadelidtes personskade er *alvorlig*.

I afgørelserne er det skadelidte, der retter kravet om erstatning for de pårørendes udgifter mod skadevolderen. Der er således ikke tale om et særskilt krav fra forældrene. Se nærmere herom i afsnit 3.4.

3.2 Tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med skadelidtes personskade

Et andet tab, som pårørende hyppigt lider i forbindelse med skadelidtes personskade, er en tabt arbejdsindtægt. Her tænkes på tilfælde, hvor den pårørende tager fri fra sit arbejde for at passe og pleje skadelidte, mens skadelidte er indlagt. Det kan også være tilfælde, hvor den pårørende blot ikke er i stand til at varetage sit arbejde på grund af den psykiske påvirkning, som skadelidtes personskade har medført.

I sådanne tilfælde vil den pårørendes tab være et indirekte tab som følge af skadelidtes fysiske skade, og strider derfor umiddelbart mod hovedreglen om, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning. Domstolene har alligevel tilkendegivet, at pårørendes tabte arbejdsindtægt i visse tilfælde kan kræves erstattet af skadevolderen.

Som nævnt ovenfor i afsnit 3.1., er der i betænkning 976/1983 tilkendegivet, at udgifter til pårørende i et vist omfang kan kræves erstattet. Betænkningen tager ikke direkte stilling til spørgsmålet om erstatningsadgangen for pårørendes tabte arbejdsindtægt i forbindelse med skadelidtes personskade, men det må forstås således, at der er en adgang for pårørende til at kræve sine udgifter og tab erstattet. Omfanget af erstatningsadgangen er herefter overladt til domstolene.

3.2.1. Praksis

I FED 1995.1020 Ø kom en 9-årig dreng til skade i forbindelse med klatring i en højspændingsmast, og et elselskab kendtes erstatningsansvarlig for drengens personskade. Drengens fader led et indtægtstab i forbindelse med sønnens behandlingsforløb. Både Færøernes ret²⁶ og Østre Landsret fandt, at faderen kunne kræve sit indtægtstab erstattet af elselskabet. Østre Landsret begrundede

---

²⁴ Håndbogen, s. 65 f.

²⁵ Baade og Pramming, s. 27.

²⁶ Ulykken fandt sted på Færøerne, hvor EAL ikke finder anvendelse.

afgørelsen med, at faderens tab måtte anses for at stå i *så nær forbindelse* med ulykken og dens følger, at det kunne kræves erstattet.

Selvom faderen ikke var direkte skadelidt, og hans tab derfor efter hovedreglen i de almindelige erstatningsretlige regler umiddelbart ikke kan erstattes, ansås tabet for at stå i så nær tilknytning til ulykken, at tabet var omfattet af skadevolderens erstatningsansvar og derfor kunne indtages under samme sag.

En lignende situation ses i U 2001.28 H²⁷ som er behandlet ovenfor i afsnit 3.1.1. Her tog moderen til den 17-årige skadelidte fri fra sit arbejde blandt andet for at passe og pleje den skadelidte. Spørgsmålet om, hvorvidt moderens tabte arbejdsindtægt kunne kræves erstattet af skadevolderen, blev forelagt Østre Landsret, som udtalte, at *»moderens pleje og pasning af sagsøgeren [skadelidte] må antages at have haft en sådan indflydelse på bedringen af hans tilstand, at en del af moderens indtægtstab bør erstattes efter erstatningsansvarslovens § 1, stk. 1.«*

Her lagde Østre Landsret afgørende vægt på, at moderens tilstedeværelse hos den skadelidte havde haft betydning for bedringen af helbredelsen, således at indtægtstabet måtte anses for at være en del af skadelidtes helbredelsesudgifter efter EAL § 1, stk. 1, og dermed være omfattet af skadevolderens erstatningspligt. Det betyder, at eftersom det netop var moderens *personlige tilstedeværelse*, som var positiv for skadelidtes helbredelse, og at denne bedring af helbredelsen ikke havde været den samme såfremt moderens rolle var erstattet med anden sundhedspersonale, som fx en sygeplejer. Afgørende er hermed, at moderens tab er knyttet til skadelidtes personskade, således at moderens indtægtstab har været en nødvendig udgift i forbindelse med skadelidtes helbredelse. Der er derfor ikke tale om et særskilt krav fra moderen men et krav, som udspringer af skadelidtes forhold, da tabet må anses for at være en del af skadelidtes helbredelsesforanstaltninger.

U 2002.2407 H er endnu et eksempel på problemstillingen. Her var skadelidte en kvinde, som pådrog sig en hjerneskade på grund af iltmangel i forbindelse med en fødsel. Skadelidtes ægtefælle tog orlov fra sit arbejde for at passe parrets to små børn, samt for at hjælpe med skadelidtes genoptræning. Højesteret fastslog, at ægtefællens tabte arbejdsindtægt ikke kunne kræves erstattet efter EAL § 1, stk. 1, da det ikke kunne anses for at være omfattet af skadelidtes helbredelsesudgifter eller andet tab. Flertallet fandt, at hjemlen var i de almindelige erstatningsretlige regler, hvor udgangspunktet er, at det kun er den direkte skadelidte, der kan kræve erstatning, og at der kræves særlige holdepunkter for, at dette udgangspunkt kan fraviges. Flertallet fandt imidlertid ikke, at der var tilstrækkelige holdepunkter for at tilsidesætte udgangspunktet. Det blev begrundet med, at ægtefællens personlige medvirken ikke havde været en afgørende faktor for skadelidtes helbredelse. Flertallet henviste til Østre Landsrets begrundelse, hvor der blev lagt vægt på, at ægtefællens personlige medvirken ikke var nødvendig for skadelidtes helbredelse i *den pågældende periode*. Ulykken indtraf den 3. januar 1998, og kravet på erstatning for ægtefællens tabte arbejdsfortjeneste var for perioden 1. maj 1998 til 1. oktober 1999. Den tabte arbejdsindtægt hidrørte således fra en periode, der lå omkring fire måneder *efter*, skaden indtraf. Hertil udtalte Højesterets flertal, at ægtefællens personlige tilstedeværelse ikke havde været nødvendig efter dette tidspunkt og på den baggrund var hans tabte arbejdsfortjeneste ikke omfattet af skadevolderens erstatningsansvar.

Højesterets flertal lagde hermed vægt på den tidsmæssige tilknytning til skaden. Eftersom den tabte arbejdsindtægt hidrørte fra en periode, der lå fire måneder efter skaden, fandt flertallet ikke, at ægtefællens personlige tilstedeværelse var så nødvendig for skadelidtes helbredelse, at han kunne kræve erstatning herfor. Tabet havde ikke den fornødne nære tilknytning til skaden efter fire måneder.

---

²⁷ Østre Landsrets dom, da spørgsmålet om den tabte arbejdsfortjeneste ikke blev forelagt Højesteret.

Ægtefællens personlige medvirken var ikke nødvendig i den *pågældende periode*, hvilket må forstås således, at såfremt den tabte arbejdsindtægt hidrørte fra perioden straks efter skadens indtræden, kunne ægtefællens tabte arbejdsindtægt muligvis have være omfattet af skadevolderens erstatningsansvar.

Det kan således tyde på, at pårørendes erstatningsadgang er begrænset til tab, som knytter sig til perioden umiddelbart efter skadens indtræden, da den pårørendes tilstedeværelse i højere grad kan anses for nødvendig i denne periode. Synspunktet kan begrundes i adækvanslæren, som netop har til formål at sikre, at skadevolderens erstatningsansvar forbliver inden for rimelige grænser. Der er således rammer for, hvor langt erstatningsansvaret kan strækkes.

Ud over tabets tidsmæssige tilknytning til skaden, lagde Højesteret, ligesom Østre Landsret gjorde i U 2001.28 H, afgørende vægt på, om den pårørendes *personlige tilstedeværelse* havde været afgørende for skadelidtes helbredelse. Det fandt Højesterets flertal ikke var tilfældet. Det forskellige udfald i U 2001.28 H og U 2002.2407 H kan begrundes med, at i U 2001.28 H passede moderen sin skaderamte søn, hvor forsorgen er naturlig mellem barn og forældre, hvormed forældrenes tilstedeværelse kan have en afgørende betydning for barnets helbredelse. Derimod omhandlede U 2002.2407 H en voksen skadelidt, som således ikke på samme måde er afhængig af samme "behandling" af en pårørende,²⁸ hvorfor tilstedeværelsen i mindre omfang kan anses for at være nødvendig for helbredelsen.

Afgrænsningen af, hvornår den pårørendes personlige tilstedeværelse må anses for at være nødvendig, er imidlertid et tvivlsspørgsmål. I U 2002.2407 mente Højesterets mindretal, at ægtefællens hjælp havde haft en sådan væsentlig betydning for skadelidtes funktionsevne, og at resultatet af denne hjælp ikke ville have været det samme, såfremt skadelidte havde fået hjælp gennem det offentlige hjælpeordninger. Derfor mente mindretallet, at ægtefællens indtægtstab havde en sådan nær tilknytning til skaden, at tabet måtte anses for at være omfattet af skadevolderens erstatningsansvar. Mindretallet fandt således, modsat flertallet, at ægtefællens tilstedeværelse havde haft en sådan betydning for helbredelsen, at indtægtstabet var omfattet af skadevolderens erstatningsansvar.

Domstolenes forskellige opfattelse af, hvorvidt de pårørendes personlige tilstedeværelse har haft betydning for skadelidtes helbredelse viser, at det kan være svært at sige præcis, hvornår kriteriet er opfyldt. Der kan ikke opstilles nogle generelle retningslinjer for, hvornår den pårørendes personlige tilstedeværelse har været så afgørende for skadelidtes helbredelse, at den pårørendes indtægtstab bør være omfattet af skadevolders erstatningspligt. Afgørelsen beror i stedet på en konkret vurdering.

Ud fra en gennemgang af afgørelserne, ses der en sammenhæng med de kriterier, der lægges til grund for de pårørendes erstatning for henholdsvis transportudgifter og tabt arbejdsfortjeneste. I begge tilfælde er det afgørende, at de pårørendes tilstedeværelse har haft en betydning for skadelidtes helbredelse, hvormed udgiften og tabet kan anses for at være en nødvendig udgift i forbindelse med forbedringen af skadelidtes helbredelse og derfor en del af skadelidtes helbredelsesforanstaltninger. I nærværende afsnit er det ligeledes afgørende, at den tabte arbejdsindtægt har været et led i skadelidtes helbredelsesforanstaltninger.

I afgørelserne vedrørende erstatning for transportudgifter, havde dommene til fælles, at skadelidtes personskade var alvorlig. Det kan ligeledes ses i afgørelserne, hvor de pårørendes tabte arbejdsfortjeneste er blevet erstattet. I afgørelserne vedrørende tabt arbejdsfortjeneste, har skadelidtes

---

²⁸ Håndbogen II, s. 82.

méngrad i alle tilfælde været over 60 %. De skadelidte har gennemgået omfattende og tidskrævende helbredelsesforløb og været indlagt i længere perioder, hvilket kan begrunde, hvorfor de pårørendes tilstedeværelse synes at have haft stor betydning i netop disse tilfælde.

3.2.2. Tabt arbejdsfortjeneste som følge af en psykisk påvirkning

Den pårørendes tabte arbejdsindtægt kan desuden skyldes, at den pårørende bliver udsat for en psykiske påvirkning i forbindelse med skadelidtes personskade, som medfører, at den pårørende ikke er i stand til at varetage sit arbejde. Denne situation er tillige særligt forekommet i tilfælde, hvor skadelidte er et barn, som har været udsat for en alvorlig personskade. Nærværende afsnit vil alene omhandle tilfælde, hvor den pårørende udsættes for en psykisk påvirkning i en sådan mindre grad, at der ikke er tale om en egentlig psykisk skade. Tilfælde, hvor den pårørendes psykiske påvirkning medfører en psykisk skade behandles nedenfor i afsnit 5.1.

I U 2001.28 H, som er behandlet i afsnit 3.1.1. og 3.2.1., anerkendte Østre Landsret, at skadelidtes moder kunne kræve sin tabte arbejdsfortjeneste delvist erstattet af skadevolder, eftersom moderens pasning og pleje af skadelidte havde en betydelig indvirkning på hans helbredelse. I dommen var moderens arbejdsfortjeneste tillige begrundet med, at hun ikke kunne klare at passe sit arbejde på grund af den psykiske påvirkning, som skadelidtes personskade havde medført. Hertil udtalte Østre Landsret, at *»det [indtægts-]tab, som ulykken medførte for moderen, fordi hun ikke psykisk kunne klare at passe sit arbejde, er ikke omfattet af sagsøgtes [skadevolderens] erstatningspligt.«*

Det betyder, at såfremt den pårørendes uarbejdsdygtighed alene er begrundet med den psykiske påvirkning, som den pårørende udsættes for som følge af skadelidtes personskade, kan den tabte arbejdsindtægt ikke anses for at være omfattet af skadevolders erstatningspligt. Det skyldes, at tabet i så fald ikke er lidt fordi den pårørende var nødsaget til at være til stede hos den skadelidte som et led i skadelidtes helbredelsesforløb, men alene fordi den pårørende ikke var i stand til at passe sit arbejde. Tabet er i de tilfælde ikke knyttet til skadelidtes situation, men den pårørendes eget situation og i de tilfælde, kan tabet ikke anses for at være omfattet af skadevolderens erstatningsansvar.

Omtrent samme problemstilling ses i U 2007.1562 H, som omhandler en 12-årig pige, der blev ramt af en sejlboom i hovedet. Hun blev udskrevet fra sygehuset umiddelbart efter ulykken, men efterfølgende havde hun nogle helbredsproblemer. Omkring halvanden måned senere blev hun indlagt under diagnosen meningitis og få dage efter afgik hun ved døden. I den forbindelse havde moderen en tabt arbejdsfortjeneste, da hun havde været fraværende fra jobbet for at passe skadelidte og efterfølgende manglede arbejdsevne på grund af sorg og savn efter datterens død. I vurderingen af, hvorvidt den tabte arbejdsindtægt var omfattet af skadevolderens erstatningspligt, sondrede Højesteret mellem forholdet henholdsvis før og efter skadelidtes død.

Med hensyn til den arbejdsindtægt, som moderen led *inden* skadelidtes død og altså i den periode, hvor skadelidte var hospitalsindlagt, fandt Højesteret ikke, at der forelå tilstrækkelige holdepunkter for, at de almindelige erstatningsretlige regler om, at det som udgangspunkt kun er den direkte skadelidte der kan kræve erstatning, kunne fraviges. Højesteret tiltrådte Østre Landsrets begrundelse, som var, at moderens tabte arbejdsindtægt var *begrænset* i forbindelse med datterens *kortvarige* sygdomsforløb. Skadelidte var i alt indlagt i fem dage og moderen havde sammenlagt 463,02 mistede arbejdstimer, hvor alene 63,22 af timerne hidrørte fra perioden, hvor skadelidte var indlagt.

Højesteret fastslog hermed, at tilfælde, hvor den pårørende alene lider et begrænset tab i forbindelse med skadelidtes kortvarige sygdomsforløb, ikke er tilstrækkeligt til at fravige udgangspunktet om, at det alene er skadelidte der kan kræve erstatning. Det hænger sammen med betingelsen om, at den pårørendes tilstedeværelse skal have været nødvendig for skadelidtes helbredelse. I tilfælde, hvor

skadelidte har et kortvarigt sygdomsforløb, som tilfældet var i U 2007.1562 H, kan den pårørendes tilstedeværelse i mindre omfang anses for at have været nødvendig for skadelidtes helbredelse.

Angående perioden *efter* skadelidtes død, hvor størstedelen af moderens tabte arbejdsindtægt kunne henføres til, vurderede Højesteret, hvorvidt moderen selv måtte anses for at have lidt en personskade i form af en psykiske lidelse, og hvorvidt skadevolderens erstatningspligt tillige omfattede dette tab. Til grundlag for bedømmelsen henviste Højesteret til tidligere praksis, og udtalte, at der er »*tilkendt erstatning for psykisk skade i tilfælde, hvor den pågældende selv er blevet påført fysisk skade eller har været i fare herfor*«. Højesteret udtalte yderligere, at erstatningsadgangen ikke er begrænset til et sådant tilfælde, men at der tillige kan kræves erstatning i tilfælde, hvor den pårørende selv er blevet påført en fysisk skade, har været i fare herfor eller alene overværer at en nærtstående bliver dræbt ved en ulykke. Højesteret fastslog slutteligt, at det er en betingelse, at den psykiske lidelse rækker ud over sorg og savn, hvilket ikke kunne anses for opfyldt i denne sag.

I dommen afgjorde Højesteret tillige, at den tabte arbejdsindtægt ikke var en del af skadelidtes helbredelsesudgifter eller andet tab efter EAL § 1, stk. 1, men at spørgsmålet skulle besvares efter de almindelige erstatningsretlige regler. Dette vil blive behandlet nærmere i afsnit 3.4.

Afgørelserne viser entydigt, at den psykiske påvirkning, som den pårørende udsættes for i forbindelse med skadelidtes personskade, i sig selv ikke danner tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte de almindelige regler om, at det kun er den direkte skadelidte, der kan kræve erstatning. Det hænger sammen med praksis i de tidligere nævnte afgørelser, hvor den pårørendes erstatningsadgang var betinget af, at tabet var nødvendigt at afholde som et led i skadelidtes helbredelse, dersom de pårørendes tilstedeværelse hos skadelidte havde en betydning for skadelidtes helbredelse. De pårørendes tab danner således ikke grundlag for et selvstændigt krav mod skadevolder, men kan alene erstattes, fordi det har været et nødvendigt for skadelidtes helbredelse, at de pårørende har være til stede. I tilfælde, hvor den pårørende lider en tabt arbejdsindtægt fordi den psykiske påvirkning har betydet, at den pårørende ikke har været i stand til at varetage sit arbejde, har den tabte arbejdsindtægt således ikke været nødvendig for skadelidtes helbredelse.

3.3. Den beløbsmæssige fastsættelse

Selvom formålet med specialet er at fastlægge, hvorvidt der foreligger en erstatningsadgang for pårørende, vil nærværende afsnit ganske kort behandle, hvorledes erstatningen beløbsmæssigt bliver fastsat i tilfælde, hvor den pårørendes erstatningskrav tilkendes.

Beløbsfastsættelsen i forhold til transportudgifter, som den direkte skadelidte selv afholder i forbindelse med transport til og fra behandling og undersøgelse i forbindelse med personskaden, fastsættes efter statens lave kørselstakst.²⁹ Ved udgifter afholdt af andre end den skadelidte selv, vil udgiften oftest erstattes med et skønsmæssigt beløb, som fastsættes ud fra visse kriterier. Det er blandt andet med hensyn til, hvor gammel skadelidte er, skadens karakter og de besøgendes tilknytning til skadelidte og lignende.³⁰

Det ses i U 1989.605 Ø, hvor forældrene opgjorde kravet til 10.920 kroner, svarende til 50 km kørsel i 120 dage med statens takster af 1,82 kroner pr. kilometer,³¹ men hvor Østre Landsret fastslog, at »*med hensyn til kravets størrelse bemærkes, at forældrenes transportudgifter kan tilkendes med et*

---

²⁹ Håndbogen, s. 66.

³⁰ *Ibid.*

³¹ Møller og Wiisbye, s. 25.

skønsmæssigt beløb på 5.000 kr.« Beløbet blev skønsmæssigt fastlagt med hensyn til skadelidtes alder og psykiske tilstand efter ulykken. Dog blev udgiften i U 2001.28 H fastsat takstmæssigt, dersom sagsøgte i forvejen havde betalt erstatning for transportomkostningerne efter statens mindstetakst for en periode af skadelidtes indlæggelse. Sagen vedrørte kravet for de resterende kørsler i forbindelse med indlæggelsen. Her fastslog Østre Landsret, at der ikke var grundlag for ikke at erstatte de resterende udgifter på samme måde, som de allerede erstattede. Her blev udgiften således ikke erstatte skønsmæssigt.

I U 1989.605 Ø var udgifterne udokumenterede, hvilket kan være årsagen til, at erstatningen blev skønsmæssigt fastsat. I U 2001.28 H og i Patientforsikringens afgørelse nr. 95-0735 var udgifterne dokumenterede, og i begge afgørelser blev den dokumenterede udgift erstatte. Det kan formentlig forstås således, at i tilfælde hvor transportudgiften er dokumenteret, bliver det dokumenterede beløb erstatte, og i tilfælde hvor udgiften ikke kan dokumenteres, fastsættes erstatningen skønsmæssigt. I den skønsmæssige fastsættelse kan skadelidtes alder, skadens karakter og antallet af besøg have betydning.³²

Ved beløbsfastsættelsen i forhold til tabt arbejdsfortjeneste, ydes erstatningen til pårørende umiddelbart på samme måde som efter EAL § 2.³³ Det betyder, at det faktiske indtægtstab erstattes. Det ses i FED 1995.1020, hvor faderen fik hele kravet på 45.355 kroner dækket.

I U 2001.28 fastsatte Østre Landsret moderens dækningsberettigede tab til 11.282 kroner, som udgjorde en del af hendes faktiske tab. Det kan hænge sammen med, at erstatningen kun tilkendtes for den periode, hvor moderen havde passet og plejet skadelidte og ikke for den periode, hvor hun psykisk ikke var i stand til at varetage sit job.

3.4. Hvem tilkommer erstatningen?

Som praksis belyser ovenfor i afsnit 3.1.1., 3.2.1. og 3.2.2., kan der ydes erstatning til pårørende, selvom de pårørende ikke selv har pådraget sig en personskade og dermed ikke går under betegnelsen »direkte skadelidt«. Der er tale om et indirekte tab for de pårørende, som opstår på baggrund af skadelidtes personskade. Der kan i den anledning sættes spørgsmålstegn ved, hvorfor et sådant krav kan fremsættes under skadelidtes sag og ikke skal opgøres under et særskilt søgsmål fra den pårørende. Problemstillingen har ikke fået stor opmærksomhed og området er sparsomt behandlet i lovgivningen og litteraturen. Derfor må svaret findes i en gennemgang af domstolenes afgørelser. Sondringen mellem »direkte« og »indirekte« skadelidt er nærmere behandlet i afsnit 5.1.5.

Fælles for afgørelserne U 1989.605 Ø, FED 1995.1020 Ø og U 2001.28 H var, at de pårørendes udgifter til transport og tabte arbejdsfortjeneste blev erstatte. Domstolene anerkendte dermed, at selvom der var tale om et indirekte tab opstået på baggrund af skadelidtes personskade, og dermed en erstatning til andre end den direkte skadelidte, så kunne tabsposterne indtales under samme sag. Domstolene begrundende afgørelserne med, at tabene stod i nær tilknytning til skadelidtes personskade samt at tabene og udgifterne kunne anses for at være en del af skadelidtes helbredelsesudgifter, hvormed kravene kunne fremsættes under samme sag.

Transportudgifterne og den tabte arbejdsfortjeneste er således afholdt af den pårørende, men tilkendes under skadelidtes erstatningsopgørelse. Det hænger sammen med, at transportudgifterne og den tabte arbejdsindtægt er afholdt som et led i skadelidtes helbredelse. Det er således udgifter og tab, som

---

³² Håndbogen, s. 66.

³³ *Ibid.*, s. 72.

knytter sig til skadelidtes personskade, og som har været nødvendige at afholde i forbindelse med skadelidtes helbredelse. Østre Landsret delte dette synspunkt i U 2001.28 H, hvor de fandt, at moderens pleje og pasning af skadelidte havde haft en stor indflydelse på helbredelsen, så moderens tabte arbejdsindtægt kunne erstattes efter EAL § 1, stk. 1. Østre Landsret finder dermed i U 2001.28 H, at de pårørendes tab kan inddrages i skadelidtes sag og at hjemlen til de pårørendes erstatning er EAL § 1, stk. 1, fordi tabet og udgifterne er en del af skadelidtes helbredelsesudgifter, hvilket tillige stemmer overens med forarbejderne.³⁴ Der er dermed ikke tale om et selvstændigt krav fra den pårørende, men et krav, som hører under skadelidtes personskade. Der må således være formodning for, at selvom udgifterne og tabene tilhører de pårørende, så tilkommer erstatningen skadelidte.

I U 2002.2407 H og U 2007.1562 H fastslog Højesteret, at spørgsmålet om de pårørendes erstatningsadgang ikke skulle afgøres efter EAL § 1, stk. 1. Spørgsmålet skulle derimod besvares efter de almindelige erstatningsretlige regler, hvor udgangspunktet er, at skadevolderens erstatningsansvar er begrænset til kun at omfatte skadelidtes tab. Dette udgangspunkt kan kun i særlige tilfælde fraviges. Højesteret kommer ikke med en begrundelse for, hvorfor hjemlen er anderledes i afgørelserne, men afgørelserne adskiller sig fra de øvrige afgørelser, som nævnt ovenfor, da de pårørende selv er parter i sagerne, hvilket kan forklare den forskellige hjemmel.

I U 2002.2407 H var både den skadelidte og ægtefællen part i sagen. Højesteret fastslog, at den tabte arbejdsindtægt ikke kunne anses for at være en helbredelsesudgift eller andet tab for den skadelidte efter EAL § 1, stk. 1, men de almindelige erstatningsretlige regler. Det samme var tilfældet i U 2007.1562 H, hvor forældrene til den skadelidte selv anlagde sag om forhøjelse af begravelsesudgifterne og erstatning for moderens tabte arbejdsfortjeneste og var derfor tillige selv parter i sagen. Her var moderens tabte arbejdsfortjeneste heller ikke en helbredelsesudgift eller andet tab for den skadelidte efter EAL § 1, stk. 1. Spørgsmålet skulle også i dette tilfælde afgøres efter de almindelige erstatningsretlige regler.

Den ændrede hjemmel kan hænge sammen med, at de pårørende selv er parter i U 2002.2407 H og U 2007.1562 H, hvorfor erstatningen i så fald vil tilkomme de pårørende selv, og ikke den skadelidte. Derfor kan tabet ikke erstattes som en helbredelsesudgift eller andet tab for den skadelidte efter EAL § 1, stk. 1, da EAL § 1, stk. 1 alene omfatter erstatning for udgifter og tab, som vedrører *den skadelidte selv*.

Hjemlen afhænger således af, hvem der retter kravet. Hvis skadelidte retter kravet, er hjemlen EAL § 1, stk. 1, da erstatningen udgør en del af skadelidtes helbredelsesudgifter. Hvis de pårørende selv retter kravet, skal spørgsmålet besvares efter de almindelige erstatningsretlige regler. Selvom hjemlen er forskellig, er det de samme kriterier der lægges til grund.

3.5. Delkonklusion

Ovenstående analyse fastlægger, at domstolene anerkender en adgang for skadelidtes pårørende til at kræve transportudgifter og indtægtstab erstattet af skadevolderen. Denne erstatningsadgang er ganske kort nævnt i betænkning 976/1983. Retningslinjerne for hvornår disse udgifter og tab kan dækkes, er fastsat ud fra retspraksis.

Det afgørende kriterium er, at de pårørendes *personlige tilstedeværelse* har været *nødvendig* for skadelidtes helbredelse, hvormed udgifterne og tabene erstattes som en del af skadelidtes helbredelsesudgifter. Det udelukker erstatning af de pårørendes tab i tilfælde, hvor tabet alene kan begrundes i, at den pårørende ikke har været i stand til at passe sit arbejde på grund af den psykiske

---

³⁴ Betænkning 976/1983, s. 94.

påvirkning som skadelidtes personskade har medført. Erstatningsadgangen er videre for udgifter og tab, som knytter sig til perioden umiddelbart efter skadens indtræden.

Ifølge praksis ses der en videre erstatningsadgang for forældre i tilfælde, hvor skadelidte er et barn, som har lidt en alvorlig personskade. Dette skyldes barnets naturlige afhængighed af sine forældre.

Såfremt kravet er rettet af skadelidte, er hjemlen EAL § 1, stk. 1, da tabet og udgifterne erstattes som et led i skadelidtes helbredelsesforanstaltninger. Er kravet rettet af de pårørende selv, skal svaret i stedet findes i de almindelige erstatningsretlige regler.

4. Norsk ret

4.1. Pårørendes tab i forbindelse med skadelidtes personskade

I norsk ret gælder det samme princip som i dansk ret, at det som udgangspunkt kun er den direkte skadelidte, der kan kræve erstatning af skadevolderen, og der skal meget til, før tredjemand kan kræve erstatning.³⁵ Spørgsmålet om, hvorvidt pårørende kan kræve erstatning for udgifter og tab, som er opstået i forbindelse med skadelidtes personskade, er dermed tillige relevant at undersøge i norsk ret.

Problemstillingen er generelt mere indgående behandlet i norsk lovgivning og litteratur end tilfældet er i dansk ret. Derfor det har været interessant at lave en komparativ analyse af problemstillingen i henholdsvis dansk og norsk ret for at undersøge, i hvilket omfang det har betydning for retstillingen, om forholdet er lovreguleret. Der vil yderligere vurderes, om norsk ret kan bidrage til belysning af problemstillingen i dansk ret.

4.1.1. Generelt om patientskader

Ved patientskader er forholdet særligt lovreguleret i norsk ret. I pasientskadelovens³⁶ § 2, første punktum, er det bestemt, at »[p]asienten og andre som har lidt tab på grunn av pasientskade, har krav på erstatning [...]«. Ifølge ordlyden, kan også andre end den direkte skadelidte kræve erstatning for et tab, som er opstået i forbindelse med en patientskade. Afgrænsningen af, hvem »andre« indebærer, er ikke nærmere beskrevet, hvilket må forstås således, at der ikke er noget krav til, hvor nært vedkommende står patienten.³⁷ Erstatningsudmålingen sker efter de almindelige regler i skadeserstatningsloven,³⁸ på samme måde som i dansk ret jf. nedenfor i afsnit 5.2.1. De erstatningsposter som pårørende kan kræve erstattet, er blandt andet udgifter, som pårørende har afholdt i forbindelse med sygebesøg, og tabt arbejdsfortjeneste, som den pårørende har lidt på grund af skadelidtes personskade.³⁹

4.1.2. Erstatning til skadelidte efter skl. § 3-1

Skl. minder i stor grad om EAL. Skl. § 3-1, første led, har følgende ordlyd: »erstatning for skade på person, skal dekke lidt skade, tap i framtidig erverv og utgifter som personskaden antas å påføre skadelidte i framtiden«. Bestemmelsen giver mulighed for, at skadelidte kan få erstattet et lidt tab, tabt arbejdsfortjeneste og fremtidige udgifter, der opstår i forbindelse med personskaden, såfremt de almindelige betingelser for erstatning er opfyldt. Begrebet »lidt skade« dækker over skadelidtes påførte udgifter, også kaldet »merudgifter«. Det er kun nødvendige og rimelige merudgifter, som

---

³⁵ Wilhelmson og Hagland, s. 68.

³⁶ Lov 15. juni 2001 nr. 53 om erstatning ved pasientskader mv. I det følgende forkortet til »passkl«.

³⁷ Wilhelmson og Hagland, s. 217 og Lødrup, s. 509.

³⁸ Lov 13. Juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning. I det følgende forkortet til »skl«.

³⁹ Wilhelmson og Hagland, s. 217.

skadelidte kan kræve erstattet.⁴⁰ Bestemmelsen dækker blandt andet over udgifter til transport, medicin, lægehjælp osv.,⁴¹ hvorfor bestemmelsen i sin helhed minder om EAL § 1, stk. 1. Størstedelen af disse udgifter bliver dækket af tilbud fra det offentlige. Erstatning for skadelidtes merudgifter efter skl. § 3-1, første led, er derfor alene et *supplement* til de offentlige ydelser. Det betyder med andre ord, at skadelidte er forpligtet til i størst muligt omfang, at benytte sig af de ydelser, som det offentlige tilbyder, ligesom tilfældet er i dansk ret.

I norsk ret skelnes der mellem udgifter af *medicinsk, socialmedicinsk* og *social* karakter. De offentlige tilbud, må anses for at dække de *medicinske udgifter*, der er nødvendige og rimelige for skadelidtes helbredelse.⁴² Det betyder, at skadelidte som udgangspunkt ikke kan kræve udgifter ud over disse, eftersom de offentlige tilbud må anses for at danne grænsen for, hvilke udgifter, der er nødvendige og rimelige for skadelidte.⁴³

De *socialle udgifter*, som har til formål at opretholde skadelidtes sociale funktionsevne trods personskaden, bliver dækket gennem ménerstatningen.⁴⁴

Det betyder imidlertid, at de udgifter, som skadelidte kan kræve erstattet efter skl. § 3-1, første led, er de udgifter, som har *socialmedicinsk* karakter. Den norske Høyesterett har tilkendegivet, at selvom de socialmedicinske udgifter overstiger de medicinske udgifter, og således rækker ud over, hvad der må anses for at være nødvendige og rimelige udgifter, kan disse udgifter kræves erstattet af skadevolderen efter skl. § 3-1, første led, i tillæg til de ydelser, som dækkes af det offentlige.⁴⁵

De socialmedicinske udgifter omfatter udgifter, som skadelidte afholder for at kunne leve et selvstændigt og uafhængigt liv. Det kan være udgifter, som skadelidte har i forbindelse med den ekstra hjælp, pleje og omsorg, skadelidte behøver for at kunne leve et normalt liv trods personskaden.⁴⁶ De socialmedicinske udgifter kan være højere end de ydelser, som det offentlige tilbyder, og stadig være nødvendige og rimelige og dermed være omfattet af skadevolderens erstatningspligt. Det blev fastlagt i Rt. 1996 s. 958. I afgørelsen bekræftede den norske Høyesterett, at de offentlige tilbud repræsenterer hvilke udgifter der må anses for rimelige og nødvendige. Såfremt der er tale om ydelser, der har til formål at give den skadelidte mere selvstændighed, uafhængighed og generel trivsel i hverdagen, kan disse ydelser blive erstattet af skadevolderen, selvom de rækker ud over det, der tilbydes af det offentlige. De socialmedicinske udgifter, som rækker ud over de udgifter, som tilbydes af det offentlige, kan kun kræves erstattet, såfremt de er nødvendige og rimelige.⁴⁷

4.1.3. Pårørendes udgifter i forbindelse med pleje og omsorg af skadelidte

I tilfælde, hvor skadelidtes personskade er særlig alvorlig, betyder det ofte, at der kræves ekstraordinær pleje og omsorg af den skadelidte. Ofte vil det være de pårørende, som står for pleje og omsorg af den skadelidte og derfor også de pårørende, som afholder de socialmedicinske udgifter. Det spiller ingen rolle for skadelidtes dækningen af udgifterne efter skl. § 3-1, første led, om det er sundhedspersonale eller pårørende der afholder udgiften.⁴⁸

---

⁴⁰ Lødrup, s. 492.

⁴¹ NOU 1994:20 Personskadeerstatning, s. 31. I det følgende forkortet til »NOU 1994:20«.

⁴² Lødrup s. 493.

⁴³ Wilhelmsen og Hagland, s. 340.

⁴⁴ Lødrup, s. 497.

⁴⁵ Wilhelmsen og Hagland, s. 339 f.

⁴⁶ *Ibid.*, s. 340 f.

⁴⁷ Rt 1996 s. 958, s. 966.

⁴⁸ Lødrup, s. 499.

Det er illustreret i praksis. Blandt andet i Rt. 1978 s. 432, hvor skadelidte var en 18-årig dreng, der kom alvorligt til skade i en bilulykke. Føreren af bilen var alkoholpåvirket og derfor erstatningsansvarlig. Skadelidte blev 100 % invalid. Den norske Høyesterett tog i sin afgørelse hensyn til, at skadelidte på grund af invaliditeten måtte plejes i hjemmet, hvilket ville kræve en betydelig indsats fra forældrene rent fysisk og økonomisk, i et omfang, som ikke var dækket af de offentlige ydelser. Disse udgifter kunne derfor kræves erstattet af skadevolderen.

Det var således udgifter, der rakte ud over de ydelser, som det offentlige ville dække og derfor var der tale om socialmedicinske udgifter, som var omfattet af skadevolderens erstatningspligt. I sin vurdering lagde den norske Høyesterett imidlertid vægt på, at skadelidte på sigt ville blive omfattet af en ordning, hvor det offentlige ville have ansvaret for plejen og omsorgen og skadelidte ville derfor ikke have brug for udgifter hertil.

Den norske Høyesterett tiltræder hermed, at udgifterne for den ekstraordinære pleje og omsorg, som de pårørende stod overfor, kunne erstattes, fordi der ikke var et tilsvarende tilbud fra det offentlige, som kunne dække skadelidtes behov. Der var tale om udgifter, der rakte ud over de ydelser, som det offentlige kunne tilbyde, hvorfor de måtte anses for at være omfattet af skadevolderens erstatningspligt.

Der er tale om kompensation for en midlertidig situation, hvor forældrene skal stå for pleje og omsorg af den skadelidte indtil offentlige ordninger kan overtage pasningen. Det hænger sammen med tabsbegrænsningspligten, som udelukker forældrenes adgang til at kræve erstatning for udgifter, som dækkes af det offentlige på sigt.⁴⁹ Dette synspunkt er også angivet i forarbejderne, hvor der er tilkendegivet en større adgang til at kræve erstatning for udgifter til pårørende i akutfasen. Denne adgang vil blive mere snæver jo længere man når hen i behandlingsprocessen.⁵⁰

Samme vurdering blev lagt til grund af Højesteret i U 2002.2407, som er behandlet i afsnit 3.2.1. Her kunne skadelidtes ægtefælle ikke kræve erstatning for sin tabte arbejdsindtægt, eftersom tabet hidrørte fra en periode der lå fire måneder efter skaden. Ægtefællens tilstedeværelse hos den skadelidte kunne ikke anses for at være nødvendig i den pågældende periode.

De norske og danske domstole tiltræder således samme synspunkt og tilkendegiver, at de pårørendes udgifter i forbindelse med skadelidtes personskade i videre omfang er omfattet af skadevolderens erstatningspligt, såfremt udgiften stammer fra perioden umiddelbart efter skaden. Det er i denne periode, hvor de pårørendes tilstedeværelse og indsats kan anses for at have en sådan betydning for skadelidtes helbredelse, at udgiften kan kræves erstattet af skadevolderen. På længere sigt kan de pårørendes roller erstattes af sundhedspersonale og dermed være omfattet af det offentliges ansvar. På denne baggrund kan de pårørendes udgifter ikke længere anses for at være nødvendige som led i skadelidtes helbredelse.

Synspunktet kan tillige begrundes i adækvanslæren, da der er grænser for, hvor langt skadevolderens erstatningspligt kan trækkes.

Den norske Høyesterett lagde de samme synspunkter til grund i Rt. 2009 s. 425, hvor der ved erstatningsudmålingen blev lagt vægt på, at det i fremtiden måtte antages, at det offentlige ville have tilbud, som kunne dække skadelidtes behov for pleje og omsorg. Dommen omhandler en ung dreng,

---

⁴⁹ *Ibid.*, s. 511.

⁵⁰ NOU 1994:20, s. 44.

der pådrog sig en alvorlig personskade som følge af en fejloperation, som hospitalet blev erstatningsansvarlig for. Her anerkendte den norske Høyesterett, at forældrene havde ydet en stor indsats for drengen, som skulle kompenseres. Men i forhold til selve erstatningsudmålingen, fastlog de at »innsatsen frå foreldra ikkje [kunne] gå inn i noka form for reknestykke, men måtte vere ein del i ei totalvurdering«.

Forældrenes kompensation måtte således indgå som et led i opgørelsen af skadelidtes merudgifter efter skl. § 3-1, første led, som en helhedsvurdering. Det betyder, at kompensationen ikke skal medtages som en særskilt erstatningspost for forældrene. Det stemmer overens med forarbejderne, som bestemmer, at der ikke sker erstatning på timebasis afhængigt af den faktiske tid, som de pårørende har brugt på at drage ekstra omsorg og pleje for skadelidte, men at erstatningen fastsættes efter en skønsmæssig vurdering.⁵¹ Den norske Høyesterett begrundede synspunktet med, at det er vanskeligt at vurdere, i hvilken grad forældrenes indsats skal give ret til kompensation, da deres tidsbrug hurtigt får karakter af familiær eller social omgang og derfor er vanskelig at placere i en erstatningsopgørelse. Det hænger sammen med, at skadevolderen naturligvis ikke skal erstatte udgifter, som alene har familiær karakter.

Grænsen mellem, hvornår de pårørendes pleje og omsorg kan anses for at være af medicinsk betydning for skadelidtes helbredelse eller alene er af familiær karakter, kan være svær at trække. I tilfælde, hvor omsorgen og plejen alene er af familiær og social karakter, vil det ikke længere være en udgift som er medicinsk nødvendig og rimelig, hvorfor udgiften ikke vil være omfattet af skadevolderens erstatningspligt. Den norske Høyesterett tiltræder samme synspunkt i Rt. 1975 s. 670,⁵² hvor de fastslog, at de pårørendes pleje og omsorg skal have en medicinsk og plejemæssig tilknytning til skadelidtes personskade, før der kan tilkendes erstatning.

Det er således samme synspunkt, som de danske domstole følger. Der er hermed enighed om, at det afgørende krav for de pårørendes erstatningsadgang er, at den pårørendes *tilstedeværelse* har haft en betydning for skadelidtes *helbredelse*. Der stilles et afgørende krav om, at tilstedeværelsen skal have en vis *medicinsk betydning* for skadelidtes bedring.

4.1.4. Tabt arbejdsfortjeneste

Det kan imidlertid være svært at skelne mellem merudgifter til pleje og omsorg af den skadelidte og en egentlig tabt arbejdsfortjeneste, som de pårørende lider på grund af skadelidtes personskade. Som netop angivet i afsnit 4.1.3., bliver merudgiften til pleje og omsorg erstattet skønsmæssigt og som en del af skadelidtes merudgifter efter skl. § 3-1, første led. Der kan imidlertid også opstå tilfælde, hvor den pårørende lider et indtægtstab, som overstiger den kompensation, der er tilkendt som led i skadelidtes merudgifter efter skl. § 3-1, første led. Et sådant tab falder uden for ordlyden af skl. § 3-1, første led, da bestemmelsens ordlyd kun regulerer skadelidtes tab. Men ifølge forarbejderne omfatter skl. § 3-1, første led, også udgifter, som er knyttet til andre end den direkte skadelidte, såfremt de øvrige betingelser er opfyldt.⁵³ Betingelsen for, at de pårørendes tabte indtægt er omfattet af skadevolderens erstatningspligt er, at udgiften har været nødvendig. Her spiller sondringen mellem udgifter af medicinsk eller socialmedicinsk karakter, som behandlet i afsnit 4.1.2., tillige en rolle.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang pårørendes tabte arbejdsfortjeneste er omfattet af skadevolderens erstatningsansvar, er forelagt for domstolene i Rt. 2010 s. 1153. Her skulle den norske Høyesterett tage stilling til en række centrale spørgsmål vedrørende de netop nævnte forhold. Den norske

---

⁵¹ NOU 1994:20, s. 45.

⁵² Behandles nærmere nedenfor i afsnit 4.1.4.

⁵³ NOU 1994:20, s. 44.

Høyesterett skulle først og fremmest tage stilling til, hvorvidt den pårørendes tabte arbejdsfortjeneste overhovedet er omfattet af skadevolderens erstatningsansvar. Yderligere skulle den norske Høyesterett tage stilling til, i hvilket omfang der skal ske fradrag for omsorgsløn⁵⁴ og fradrag for den erstatning for merudgifter til pleje og omsorg efter skl. § 3-1, første led, som skadelidte har modtaget.

Dommen omhandlede en moder, som led et indtægtstab, da hendes søn pådrog sig en fødselsskade, som betød, at han blev 100 % invalid og efterfølgende afgik ved døden. Moderen måtte fratræde sit job og tage sig af sønnen på fuld tid indtil hans død. Inden sønnen afgik ved døden, var han tilbudt en plads i en specialbørnehave, men moderen valgte i stedet at opsig sin stilling og passe sønnen på fuld tid. Dette skyldtes, at sønnen var betydelig sårbar over for støj, hvilket betød, at sønnen ikke kunne opholde sig i børnehaven. Moderen rejste selvstændigt krav om erstatning for sin tabte arbejdsindtægt.

Ved spørgsmålet om, hvorvidt moderens tabte arbejdsindtægt var omfattet af skadevolderens erstatningspligt, henviste den norske Høyesterett til passkl. § 2, hvor »[p]asienten og andre som har lidt tab på grunn af pasientskade har krav på erstatning [...]«. Herefter skal erstatningen fastsættes efter skl. jf. afsnit 4.1.1. Her er hovedreglen, at det umiddelbart kun er den direkte skadelidte, der kan kræve erstatning, og der skal meget til, før tredjemand kan kræve erstatning,⁵⁵ men adgangen eksisterer. I sin vurdering fastslog den norske Høyesterett, at det er et krav, at tredjemand har en tilstrækkelig *nær tilknytning* til skadelidte, og at det tab, der kræves erstatning for, ligger inden for, hvad der er *nødvendigt* og *rimeligt* at erstatte.

Den norske Høyesterett fandt hermed i afgørelsen, at pårørende under visse omstændigheder kan kræve sin tabte arbejdsindtægt erstattet. Det er blot et krav, at den pårørende har en nær tilknytning til skadelidte og at tabet kan anses for at være rimeligt og nødvendigt. Det stemmer overens med de øvrige betingelser for skadelidtes erstatningsadgang efter skl. § 3.1, første led, samt forarbejderne hertil, som bestemmer, at også pårørende kan kræve indtægtstab, som de har lidt ved at måtte drage omsorg for skadelidte, erstattet efter skl. § 3-1, første led.⁵⁶ Betingelserne herfor er, at der skal være tale om et *nødvendigt* tab. Kravet om at tabet skal være tilknyttet skadelidtes personskade ses også i FED 1995.1020 Ø, hvor skadelidtes fader kunne gøre krav på erstatning for sin tabte arbejdsindtægt, eftersom tabet havde en så nær forbindelse med skadelidtes ulykke og følgerne heraf, at tabet kunne gøres gældende under skadelidtes sag. Nødvendighedskravet ses tillige i U 2001.28 H, hvor moderens tabte arbejdsindtægt kunne erstattes, fordi hendes tilstedeværelse havde haft en betydelig indflydelse på skadelidtes tilstand. Her var moderens tab netop nødvendigt for bedringen af skadelidtes helbredelse.

Der er således i dansk og norsk ret også enighed om, at de pårørendes udgifter og tab skal have været et *nødvendigt led* i skadelidtes helbredelsesproces, og at skadelidtes personskade og de pårørendes tab skal være *nært tilknyttet*.

I Rt. 2010 s. 1153 skelnede den norske Høyesterett mellem de medicinske og socialmedicinske behov og fandt, at et tilbud om en plads i en specialbørnehave lå på grænseområdet mellem det medicinske og socialmedicinske behov. Men eftersom tilbuddet i specialbørnehaven ikke dækkede sønnens behov i tilstrækkelig grad, måtte tabet, som moderen led ved at måtte opsig sin stilling for at passe og pleje sønnen, anses for at være medicinsk nødvendigt for sønnens behov. Selvom skadelidte i

---

⁵⁴ Økonomisk støtte fra det offentlige til privatpersoner, der tager sig af særligt tyngende omsorgsarbejde, som kommunen ellers skulle stå for.

⁵⁵ Wilhelmson og Hagland, s. 68.

⁵⁶ NOU 1994:20, s. 44.

størst muligt omfang er forpligtet til at gøre brug af de offentlige ydelser, kræver det, at de offentlige tilbud i tilstrækkeligt omfang dækker skadelidtes medicinske behov. Indtægtstab var i dette tilfælde ikke blot begrundet i et socialt og familiært behov, hvorfor det var erstatningsberettiget.

I dansk ret er skadelidte på samme måde forpligtet til at benytte sig af de offentlige ydelser som tilbydes. Det betyder, at der ved fastsættelse af skadelidtes erstatning efter EAL § 1, stk. 1, skal ske fradrag for de sociale ydelser, der tilkommer skadelidte som følge af skaden,⁵⁷ jf. afsnit 2.2.1. I den situation, hvor de offentlige tilbud ikke i tilstrækkeligt omfang dækker skadelidtes behov, kan de pårørende være nødsaget til at træde til og i den forbindelse lider tab eller afholder udgifter. Hertil kan nævnes Lov om social service,⁵⁸ som indeholder bestemmelser, der giver familier der har børn med særlige behov, mulighed for at kræve ydelser fra det offentlige og på den måde få hjælp til hverdagen. Her bliver spørgsmålet netop, hvorvidt det må være skadevolderens ansvar at yde erstatning for de ekstra omkostninger, der er forbundet med de pårørendes arbejde i tilfælde af, at de offentlige tilbud ikke i tilstrækkeligt omfang dækker skadelidtes behov. Spørgsmålet er ikke behandlet i dansk litteratur eller lovgivning, men spørgsmålet kan besvares i lyset af Rt. 2010 s. 1153, hvor den norske Høyesterett netop tilkendegiver, at det er skadevolderens ansvar at erstatte de tab og udgifter, som de pårørende har haft, fordi det offentlige tilbud ikke i tilstrækkeligt omfang opfylder skadelidtes behov.

Den norske Høyesterett fastslog således i Rt. 2010 s. 1153, at pårørende i et vist omfang kan få sin tabte arbejdsindtægt erstattet af skadevolderen, såfremt den pårørende har en tilstrækkelig nær tilknytning til skadelidte, tabet er nødvendigt og rimeligt, og tabet må anses for at være medicinsk nødvendigt og ikke blot er begrundet i socialt samvær.

I Rt. 2010 s. 1153 tog den norske Høyesterett endvidere stilling til, i hvilket omfang der i erstatningen til moderen skulle ske fradrag for den erstatning for merudgifter, som skadelidte modtog efter skl. § 3-1, første led. I skadelidtes erstatning for merudgifter blev 100.000 kroner heraf fastsat til at skulle dække udgifter til pleje og omsorg. Beløbet blev tilkendt moderen som en kompensation for den ekstra pleje og omsorg hun måtte udvise overfor skadelidte. Imidlertid afgik sønnen ved døden to år efter erstatningsudmålingen og havde dermed en betydelig kortere levealder end forudsat i erstatningen. Derfor fandt den norske Høyesterett ikke, at moderen led et indtægtstab, som ikke var blevet erstattet gennem sønnens erstatning efter skl. § 3-1, første led.

Den norske Høyesterett tager hensyn til, i hvilket omfang den pårørendes tab allerede er blevet erstattet gennem skadelidtes erstatning, således, at den pårørende ikke modtager erstatning for samme post flere gange. Det ville stride mod helt almindelige erstatningsretlige principper, hvor der højst kan ske fuld erstatning. I dette tilfælde var de merudgifter, som skadelidte havde modtaget, tilstrækkelig til at kompensere for moderens indsats, hvorfor der ikke var grundlag for at tilkende erstatning for tabt arbejdsfortjeneste som særskilt post til moderen. Det er gældende, selvom der er tale om to særskilte sager, anlagt af to forskellige personer, fordi det netop er samme tab, som erstattes. I dommen blev der desuden lagt vægt på, at moderen havde modtaget omsorgsløn, som blev fastsat med hensyn til, at moderen måtte opgive sin stilling, hvorfor omsorgslønnen måtte være delvist relevant for erstatningsudmålingen. Omsorgslønnen blev ikke fradraget i erstatningsudmålingen krone for krone, men der måtte tages et vist hensyn til denne under udmålingen af erstatningen. Eftersom der ikke var tale om et tab, der oversteg den kompensation, som var fastsat under skadelidtes erstatning for merudgifter efter skl. § 3-1, første led, var der ikke grundlag for at tilkende moderen selvstændig erstatning for den tabte arbejdsfortjeneste hun havde lidt.

---

⁵⁷ FT 1983-1984, 2. samling, tillæg A, spalte 87.

⁵⁸ Lovbekendtgørelse nr. 102 af 29. januar 2018 om social service.

De betingelser som kræves opfyldt, før den pårørende kan kræve erstatning for tab og udgifter viser endnu engang, at den pårørendes erstatning tilkendes på baggrund af skadelidtes forhold. Afgørende er ikke, at de pårørende har lidt et tab, og at de skal stilles økonomisk, som at skaden ikke var sket, men at deres tab og udgifter har været nødvendige i skadelidtes helbredelsesproces. Alene på denne baggrund kan tabet og udgifterne kræves erstattet af skadevolderen. Det stemmer overens med dansk ret, hvor det afgørende krav tillige er, at de pårørendes tab og udgifter har været nødvendige for skadelidtes helbredelsesproces.

Selvom det er de pårørende, som afholder udgifterne, tilkendes erstatningen til skadelidte, som herefter kan betale de pårørende for det omsorgsarbejde, de udfører. Se nærmere om problemstillingen vedrørende hvem erstatningen tilkommer i afsnit 4.2.

4.1.5. Rejseudgifter i forbindelse med skadelidtes indlæggelse

En yderligere udgift, som også har tiltrukket en del opmærksomhed i norsk ret, er pårørendes transportudgifter, som er afholdt i forbindelse med sygebesøg under skadelidtes indlæggelse.

Ifølge forarbejderne til skl. § 3-1, første led, ydes der tillige erstatning for konkrete udgifter, såsom transportudgifter, som de pårørende har afholdt i forbindelse med skadelidtes personskade.⁵⁹ Udgifterne kan kræves erstattet, såfremt de har været en *påregnelig* og *nødvendig* følger af skaden.⁶⁰ Samme synspunkt er fulgt i praksis, hvor domstolene har anerkendt, at udgifter, som forældre har afholdt i forbindelse med sygebesøg hos sit barn, er påregnelige og nødvendige følger af en personskade, og derfor omfattet af skadevolderens erstatningspligt.

Det ses i Rt. 1975 s. 670, hvor den norske Høyesterett tog stilling til spørgsmålet. I dommen var skadelidte en tysk statsborger, som var udsat for en bilulykke i Norge. Sygehuset tog kontakt til de nærmeste pårørende og bad dem komme til Oslo, hvor skadelidte var indlagt. I den forbindelse krævede skadelidtes forældre, forlovede og søster sine rejseudgifter dækket under samme sag. Byretten afviste et sådant krav på baggrund af, at skadelidte var voksen, hvorfor de ikke mente, at der var grundlag for, at dække sådanne rejseudgifter. Afgørelsen blev begrundet med, at erstatning alene ville kunne tilkendes, såfremt skadelidte var et barn, da der kun i et sådant tilfælde er talt om en udgift, som er nødvendig og rimelig. Den norske Høyesterett tilsidesatte byrettens afgørelse, og fastslog at skadelidtes forældre og forlovede kunne få sine udgifter erstattet. Den norske Høyesterett begrundede sin afgørelse med, at det ikke blot er forældres udgifter til besøg af sine små børn, der kan kræves erstattet, men tillige pårørendes udgifter i forbindelse med besøg af en voksen må findes omfattet. Afgørende måtte i stedet være, hvorvidt de pårørendes besøg var et nødvendigt led i skadelidtes behandling. I dette tilfælde, svævede skadelidte mellem liv og død, og de pådragne skader førte til varig invaliditet. For så vidt angik søsteren, fandt den norske Høyesterett ikke, at det kunne anses for nødvendigt, at hun mødte frem i tillæg til de øvrige pårørende, hvormed disse transportudgifter ikke kunne kræves erstattet.

Også her bestemmer den norske Høyesterett, at skadelidtes pårørende kun kan kræve udgifterne dækket, hvis besøget har været nødvendigt for skadelidtes behandling. Den norske retsstilling er således identisk med den danske, hvor der i U 1989.605 Ø blev lagt afgørende vægt på, at forældrenes tilstedeværelse havde betydning for skadelidtes helbredelse, hvorfor transportudgifterne mellem sygehuset og hjemmet måtte anses for at være en nødvendig udgift for skadelidtes helbredelse.

---

⁵⁹ NOU 1994:20, s. 44.

⁶⁰ Lødrup, s. 509.

I Rt. 1975 s. 670 udtalte den norske Høyesterett, at erstatningsadgangen ikke er begrænset til kun at omfatte tilfælde, hvor forældrene besøger sine små børn. Personkredsen er dog umiddelbart begrænset til kun at omfatte forældre og ægtefæller/forlovede. Det stemmer i høj grad overens med dansk ret, hvor skadelidtes ægtefælle i Patientforsikringens afgørelse nr. 95-0735 fik erstattet sine udgifter til transport og ophold på et patienthospital, fordi ægtefællens tilstedeværelse havde haft en vis betydning for skadelidtes helbredelse. Med hensyn til skadelidtes forældre og søskende i tilfælde, hvor den skadelidte er voksen, afgjorde Patientforsikringen i afgørelse nr. 93-0465, at skadelidtes moder og søster ikke kunne kræve sine transportudgifter erstattet, da der ikke var retspraksis for at dække pårørendes transportudgifter i forbindelse med en voksen persons indlæggelse.

Selvom spørgsmålet om, i hvilket omfang skadelidtes pårørende kan kræve sine tab og udgifter erstattet, i højere grad er lovreguleret i norsk ret, er retstilstanden den samme som i dansk ret. Der kan hermed udledes, at det ikke er afgørende for retstillingen, hvorvidt forholdet er lovreguleret eller fastsat af domstolene. Eftersom retstillingerne er forholdsvis identiske, kan den omfangsrige norske litteratur på området, bidrage til belysning af spørgsmålet i dansk ret.

4.2. Hvem tilkommer erstatningen?

Såfremt det erkendes, at den pårørendes tab og udgifter er omfattet af skadevolderens erstatningsansvar, opstår spørgsmålet, hvorvidt erstatningen tilkommer den pårørende selv eller den skadelidte.

Som den overstående analyse har belyst, er den kompensation, der tilkendes de pårørende som et led i den pleje og omsorg de pårørende har udvist til skadelidte, omfattet af skadelidtes merudgifter efter skl. § 3-1, første led. Derfor kan kompensationen inddrages i skadelidtes sag. I de tilfælde, hvor de pårørendes indsats overstiger den kompensation, som tilkendes efter skl. § 3-1, første led, kan der være grundlag for at opgøre erstatningen som en særskilt post i erstatningsudmålingen. Så selvom der tale om en særskilt erstatningspost til de pårørende, kan posten stadig opgøres i skadelidtes sag, da tabet tillige er begrundet i skadelidtes personskade. Det stemmer i høj grad overens med dansk ret, hvor erstatningskravet tillige kan gøres gældende under skadelidtes sag jf. afsnit 3.4.

Ser man nærmere på spørgsmålet om, hvem erstatningen tilkommer, er spørgsmålet besvaret i forarbejderne til skl. Her er det angivet, at udgifter, som den pårørende allerede har afholdt, tilkommer den pårørende selv. Fremtidige udgifter må tilkomme den skadelidte, så skadelidte selv kan bestemme, hvor han vil "købe sin omsorgstjeneste".⁶¹ Begrundelsen herfor er, at det ikke anses for sikkert at binde udgiftsposten til tredjemand. Det skyldes, at det ikke synes holdbart, at erstatningen udbetales direkte til tredjemand og på den måde "binder" udgiftsdækningen til den ene person under forudsætning af, at den ene person vil stå for pleje og omsorgsarbejdet under hele perioden.⁶²

Spørgsmålet om, hvem erstatningen tilkommer, er ikke blevet behandlet i dansk ret eller litteratur, og svaret kan umiddelbart ikke tydes ud fra en gennemgang af retspraksis. Der er dog enighed i dansk ret og norsk ret om, at pårørendes tab og udgifter alene kan kræves erstattet, såfremt udgifterne og tabet har været nødvendige for skadelidtes helbredelse. Derfor må spørgsmålet om, hvem erstatningen tilkommer, kunne besvares i lyset af norsk ret, hvor udgangspunktet i så fald vil være, at fremtidige udgifter vil tilkomme den skadelidte.

---

⁶¹ NOU 1994:20, s. 44.

⁶² *Ibid.*

4.3. Delkonklusion

Efter en analyse af norsk ret, kan det konkluderes, at der i norsk ret, såvel som i dansk ret, er en adgang for pårørende til at kræve erstatning for udgifter og tab, som er afholdt i forbindelse med skadelidtes personskade. Den norske retsstilling minder i stor grad om den danske retsstilling, og det findes således ikke afgørende, hvorvidt forholdet er lovreguleret eller er domsstolsskabt.

Der er enighed om, at skadelidtes pårørende kan kræve sine tab og udgifter erstattet af skadevolderen, såfremt de har været rimelige og nødvendige som led i skadelidtes helbredelse efter henholdsvis den norske skl. § 3-1, første led, og EAL § 1, stk. 1. Det er hermed et krav, at de pårørendes tilstedeværelse har haft betydning for bedringen af skadelidtes helbredelse således, at udgifterne er afholdt som et led i skadelidtes helbredelsesproces. Hensigten er derfor ikke, at de pårørende har lidt et tab som skal erstattes.

Dansk og norsk ret har til fælles, at selvom der er tale om tab og udgifter, som er afholdt af andre end den direkte skadelidte, kan kravene rejses under skadelidtes sag. Dansk ret besvarer ikke spørgsmålet om, hvem erstatningen i så fald tilkommer, hvorfor svaret må ses i lyset af norsk ret, hvor problemstillingen er behandlet i forarbejderne. Således vil udgifter som allerede er afholdt, tilkomme de pårørende, og fremtidige udgifter tilkommer skadelidte. Det betyder, at i tilfælde, hvor dansk ret eller litteratur ikke i tilstrækkeligt omfang kan besvare problemstillingen, kan spørgsmålet søges besvaret i lyset af norsk ret.

5. Godtgørelse og erstatning til pårørende

I ovennævnte analyser, har der været fokus på den pårørendes økonomiske skader. Der kan imidlertid også forekomme tilfælde, hvor pårørende kræver erstatning for ikke-økonomiske skader.

I EAL er der en skarp grænse mellem *erstatning* for økonomiske skader og *godtgørelse* for ikke-økonomiske skader.⁶³ Udgangspunktet i dansk erstatningsret er, at alene økonomiske skader kan kræves erstattet. Godtgørelse for ikke-økonomiske skader kræver særlig hjemmel i loven.⁶⁴

Pårørendes adgang til at kræve godtgørelse for ikke-økonomisk skade, er særligt et område, hvor der er sket en stor udvikling. I nærværende afsnit vil der blive foretaget en analyse af denne udvikling samt den generelle udvikling af pårørendes erstatningsadgang.

5.1. Pårørendes psykiske skade som følge af en anden persons fysiske skade

Specialets kerneområde har været tilfælde, hvor den pårørende har lidt et indirekte økonomisk tab, som følge af en anden persons fysiske skade. Det synes alligevel relevant for specialets belysning, at foretage en kortfattet analyse af, i hvilket omfang den pårørende kan kræve erstatning i tilfælde, hvor den pårørende selv udsættes for en personskade i form af en psykisk lidelse, som følge af en anden persons fysiske skade.

Modsat ovenstående analyse i afsnit 3., er spørgsmålet om pårørendes erstatningsadgang i tilfælde hvor den pårørende selv pådrages en personskade i form af en psykisk lidelse, mere indgående behandlet i litteraturen. Grundet specialets begrænsede omfang, vil der imidlertid alene blive foretaget en kortfattet analyse, som skal bidrage til specialets helhedsvurdering.

---

⁶³ Von Eyben og Isager, s. 354.

⁶⁴ Betænkning 1412/2002 om godtgørelse til efterladte ved dødsfald, s. 51. I det følgende forkortet til »betænkning 1412/2002«.

Gennemgangen vil have fokus på tilfælde, hvor en forælder til et barn pådrager sig en psykisk lidelse, som følge af barnets fysiske tilskadekomst eller død. Derfor vil gennemgangen være rettet mod psykiske skader omfattet af EAL, hvorfor psykiske skader omfattet af Lov om arbejdsskadesikring⁶⁵ ikke vil blive inddraget.

5.1.1. Generelt om erstatning for pårørendes psykiske lidelse

I tilfælde, hvor et barn bliver udsat for en fysisk skade eller afgår ved døden, er det ikke unaturligt, at barnets forældre bliver psykisk påvirket som en følge heraf. Det kan være i form af chok ved at overvære eller blive underrettet om, at barnet er død eller blevet udsat for en alvorlig fysisk skade. I svære tilfælde, kan det føre til, at forældrene pådrager sig en egentlig personskaade i form af en psykisk lidelse. Der vil i sådanne tilfælde være tale om en *indirekte forvoldt psykisk skade*, som i visse tilfælde kan give adgang til erstatning fra den skadevolder, som er ansvarlig for barnets fysiske tilskadekomst eller dødsfald. Situationen giver samme adgang til erstatning, som ved en *direkte forvoldt psykisk skade*.⁶⁶ Det sker som følge af, at domstolene har anerkendt, at psykiske skader er omfattet af begrebet »personskaade« i EAL, og hermed en erstatningsberettiget skade, såfremt de øvrige erstatningsbetingelser er opfyldt.⁶⁷

Forholdet adskiller sig fra analysen i afsnit 3.2.2. i den forstand, at den psykiske påvirkning i afsnit 3.2.2. omfatter tilfælde, hvor den pårørende lider et rent formuetab som følge af skadelidtes personskaade, uden selv at have pådraget sig en egentlig psykisk lidelse. I et sådant tilfælde, er der tale om et *indirekte tab*, som følge af en anden persons fysiske skade. I tilfælde, hvor der foreligger et rent formuetab, er udgangspunktet, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning af skadevolderen jf. afsnit 2.3. Det skyldes, at der skal mere til at tilkende erstatning i tilfælde, hvor tredjemand alene påføres en formueskaade end tilfældet er, når der er tale om en tings- eller personskaade.⁶⁸ Eftersom den pårørende ikke har lidt en egentlig personskaade, som tilfældet er i afsnit 3.2.2., kan den pårørende ikke betegnes som »direkte skadelidt«. Den pårørende har alene lidt et tab som følge af en anden persons fysiske skade, og derfor skal der særlige holdepunkter til før de pårørendes tab og udgifter kan kræves erstattet af skadevolderen. Sondringen mellem »direkte skadelidt« og »indirekte skadelidt« behandles nærmere i afsnit 5.1.5.

Nærværende afsnit omhandler tilfælde, hvor den pårørende selv pådrager sig en personskaade i form af en psykisk lidelse, som følge af en anden persons fysiske skade. Her er der tale om en *indirekte forvoldt personskaade*, og her er situationen en anden, eftersom den pårørende selv pådrages en personskaade. Her er udgangspunktet om, at det alene er den direkte skadelidte der kan kræve erstatning af skadevolderen ikke anvendeligt, da de pårørende netop selv bliver skadelidt i erstatningsretlig forstand og af den årsag kan kræve erstatning efter reglerne i EAL, såfremt de øvrige erstatningsretlige betingelser er opfyldt.⁶⁹

Forskellen er altså, er der i afsnit 3.2.2. ikke foreligger en egentlig personskaade, hvorfor erstatning for tab og udgifter som udgangspunkt ikke kan gøres gældende. I nærværende afsnit foreligger der en egentlig personskaade, som er omfattet af EAL, og derfor kan der i visse tilfælde tilkendes erstatning og godtgørelse efter de almindelige regler i EAL.⁷⁰

---

⁶⁵ Lovbekendtgørelse nr. 216 af 27. februar 2017 om arbejdsskadesikring.

⁶⁶ Von Eyben og Isager, s. 32.

⁶⁷ Det ses blandt andet i U 2012.524 H og 2014.2376 H. Sidstnævnte er behandlet i afsnit 5.1.4.

⁶⁸ Hellner, s. 333.

⁶⁹ Von Eyben og Isager, s. 324.

⁷⁰ *Ibid.*, s. 32.

I forhold til spørgsmålet om pårørendes erstatningsadgang, har EAL i begrænset omfang taget stilling hertil. Som nævnt ovenfor i afsnit 2.3., indeholder EAL en række bestemmelser, som giver efterladte⁷¹ en erstatningsadgang. EAL indeholder heriblandt en godtgørelsesadgang efter EAL § 26 a, som giver efterladte en adgang til at kræve godtgørelse i tilfælde, hvor skadevolderen ved forsæt eller grov uagtsomhed har forvoldt en nærtståendes død. Bestemmelsen er et eksempel på, at efterladte kan kræve erstatning for ikke-økonomiske skader. Bestemmelsen tilsigter at tilkende godtgørelse til efterladte i tilfælde, hvor drabet er begået under voldsomme og brutale omstændigheder som således efterlader de efterladte med en helt særlig følelsesmæssig belastning.⁷² Bestemmelsen er begrænset til alene at finde anvendelse i tilfælde, hvor drabet har været af særlig brutal karakter, og kan ikke anvendes i tilfælde, hvor skadelidte alene udsættes for en alvorlig personskade.

Foruden EAL § 26 a, og de øvrige bestemmelser angivet i afsnit 2.3., regulerer EAL ikke, i hvilket omfang pårørende kan kræve erstatning og godtgørelse for den psykiske lidelse, der er opstået, som følge af en anden persons fysiske skade. Det er således overladt til domstolene at fastsætte betingelserne for, hvornår erstatningen kan tilkendes.

5.1.2. Tidligere praksis

I tidligere praksis har domstolene tilkendegivet, at pårørende kan kræve erstatning for en psykisk lidelse, såfremt den pårørende selv har været udsat for fysisk skade eller været i fare herfor. Det ses blandt andet i U 1997.721 H som omhandler en brandstiftelse, hvor en 6-årig dreng omkom. Moderen til drengen havde selv været i fare og ude af stand til at redde drengen. Moderen pådrog sig et traumatisk chok og dermed en psykisk lidelse. Højesteret fastslog, at moderen kunne kræve godtgørelse for svie og smerte, eftersom moderen selv havde været i overhængende fare. Højesteret fandt dog ikke, at der var grundlag for tortgodtgørelse efter EAL § 26.

Afgørelsen står i modsætning til U 2001.18 H, som blandt andet er behandlet i afsnit 3.2.2., hvor skadelidtes moder led et indtægtstab, fordi hun psykisk ikke kunne klare at passe sit arbejde efter at hendes søn led en alvorlig personskade. Østre Landsret fastslog, at moderens indtægtstab ikke var omfattet af skadevolderens erstatningspligt, eftersom moderen hverken havde lidt fysisk skade eller været i fare herfor. Østre Landsret fandt derfor, at skadevolderens erstatningsansvar ikke kan anses for at omfatte tilfælde, hvor pårørende alene har overværet eller blevet underrettet om en ulykke, som deres barn har været udsat for.

Praksis har således været restriktiv og domstolene har alene tilkendt erstatning for en psykisk lidelse såfremt den pårørende selv har været udsat for en fysisk skade eller været i fare herfor.

5.1.3. Betænkning 1412/2002 om godtgørelse til efterladte ved dødsfald

Den restriktive retningslinje blev omtalt i betænkning 1412/2002, som var en del af forarbejdet til EAL § 26 a. Justitsministeriet nedsatte en arbejdsgruppe,⁷³ som kom med sine overvejelser om, hvorvidt pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang skulle udvides, således at pårørende foruden erstatning for økonomiske skader, ville have en adgang til at kræve godtgørelse for ikke-økonomiske skader.

---

⁷¹ Ved betegnelsen »efterladte«, skal forstås de samme personer, som er omfattet af betegnelsen »pårørende«. Betegnelsen »efterladte« vil blive benyttet i tilfælde, hvor der er tale om en nærtståendes *død*, da denne betegnelse stemmer overens med den betegnelse, som er benyttet i litteraturen på dette område. Betegnelsen »pårørende« vil blive brugt i tilfælde, hvor der er tale om en nærtståendes *kvæstelse*.

⁷² Betænkning 1412/2002, s. 52.

⁷³ I det følgende benævnt som »Arbejdsgruppen«.

I overvejelserne om, hvorvidt EAL § 26 a skulle indføres, lagde Arbejdsgruppen vægt på at en indførelse af regler om godtgørelse for ikke-økonomiske skader alene kan ske i tilfælde, hvor der er særligt behov herfor og at tilkendelse af godtgørelse for ikke-økonomiske skader forudsætter, at der er en særlig hjemmel i loven hertil.⁷⁴ Det var yderligere et krav, at der kunne opstilles objektive kriterier for reglens anvendelsesområde. Dette var begrundelsen for, anvendelsesområdet for EAL § 26 a blev begrænset til alene at omfatte dødsfald. Det skyldtes, at det er vanskeligere at opstille klare objektive kriterier for, hvornår en personskade er alvorlig og ikke-alvorlig. Arbejdsgruppen faldt imidlertid ikke, at der var grundlag for, at indføre en generel regel om godtgørelse til efterladte i tilfælde af dødsfald, men alene i tilfælde, hvor dødsfaldet er sket under så kvalificerede omstændigheder, at det belaster de efterladte i en særlig grad.⁷⁵ I de tilfælde, hvor den direkte skadelidte ikke afgår ved døden, men alene bliver hårdt kvæstet, er den pårørende ikke afskåret fra at kræve erstatning for eventuelle tab. I sådanne tilfælde, kan der dog alene tilkendes erstatning, såfremt den pårørende selv pådrages en indirekte psykisk skade.

Selvom Arbejdsgruppen mener, at efterladte skal have en lempeligere adgang til at kræve godtgørelse for ikke-økonomiske skader i tilfælde af dødsfald, skal der imidlertid være tale om særligt kvalificerede tilfælde, hvorfor erstatningsadgangen fortsat er snæver.

I betænkning 1412/2002 kommenterede Arbejdsgruppen ligeledes på, om der var behov for at indføre en regel i EAL om muligheden for at få erstatning for en personskade i form af psykiske lidelse, som er opstået som følge af, at en nærtstående bliver hårdt dræbt eller kvæstet. Arbejdsgruppen kommenterede i den forbindelse på den restriktive praksis, hvor der tidligere alene tilkendes erstatning i tilfælde, hvor den pårørende selv havde lidt en fysisk skade eller været i fare herfor,⁷⁶ som stemmer overens med praksis i afsnit 5.1.2. I forlængelse heraf mente Arbejdsgruppen dog ikke, at der var tilstrækkeligt grundlag for at indføre en sådan regel, men de mente derimod, at der burde ske en lempeligere bedømmelse af erstatningsadgangen i sådanne tilfælde. I den forbindelse blev der henvist til retstilstanden i Norge og Sverige, hvor der i videre omfang tilkendes erstatning for psykiske skader, som er opstået ved at overvære eller blive underrettet om en nærtståendes døds. Arbejdsgruppen udtalte herefter, at *»[i] det omfang der hos de pårørende rent faktisk kan påvises en personskade i form af en psykisk lidelse eller lignende som følge af, at en nærtstående bliver dræbt eller kvæstet, bør det efter arbejdsgruppen opfattelse [...] overvejes i videre omfang end i dag at give erstatning herfor efter de almindelige regler i erstatningsansvarsloven.«*⁷⁷

Der tilstræbes således en generel ændring i den restriktive praksis med ønske om at lempe erstatningsadgangen for pårørende, som er blevet påført en egentlig personskade som følge af en anden persons fysiske skade. Ved indførelsen af EAL § 26 a tilsigtes der tillige en videre adgang for andre end den direkte skadelidte til at kræve godtgørelse for ikke-økonomiske skader.

5.1.4. Nyere praksis

Ønsket om at udvide erstatningsadgangen for skadelidtes pårørende er efterfølgende blevet fulgt af domstolene. I U 2007.1562 H, som er behandlet i afsnit 3.2.2, udtalte Højesteret, at der i tidligere praksis er tilkendt erstatning for psykiske skader i tilfælde, hvor den pårørende selv er blevet påført en fysisk skade eller været i fare herfor. Højesteret udtalte endvidere, at det ikke kan udelukkes, at der i andre tilfælde end disse kan tilkendes erstatning for en psykisk skade. Herunder i tilfælde, hvor en person overværer at en nærtstående bliver dræbt ved en ulykke. Betingelsen for, at erstatning kan tilkendes i et sådant tilfælde er at der skal være tale om en psykisk lidelse, der rækker ud over sorg

---

⁷⁴ Betænkning 1412/2002, s. 16.

⁷⁵ *Ibid.*, s. 11 og 52 f.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 23 ff.

⁷⁷ *Ibid.*, s. 57.

og savn. Højesteret fandt imidlertid ikke, at der i den pågældende situation var tale om en psykisk lidelse, der rakte ud over sorg og savn. Moderen kunne af denne grund ikke kræve erstatning for sin tabte arbejdsfortjeneste.

Moderen var ikke selv udsat for en fysisk skade eller i fare herfor, og selvom Højesteret i sin afgørelse ikke kom frem til, at der kunne tilkendes erstatning for moderens psykiske påvirkning, fastslog de, at muligheden ikke kunne udelukkes i andre tilfælde.

Afgørelsen er et eksempel på en lempeligere bedømmelse af pårørendes erstatningsadgang i tilfælde, hvor den pårørende er blevet påført en psykisk lidelse. Det er således herefter tilstrækkeligt, at den pårørende blot har overværet, at en nærtstående bliver dræbt uden selv at have været udsat for fare.

I U 2007.1562 H skelnede Højesteret mellem en psykisk påvirkning i form af sorg og savn og en egentlig psykisk lidelse. Ved en egentlig psykisk lidelse er der tale om en personskade i erstatningsretlig forstand og de tab, som er forbundet med denne personskade, kan i særlige tilfælde kræves erstattet efter EAL, såfremt de øvrige erstatningsretlige betingelser er opfyldt.⁷⁸ I et sådant tilfælde kan pårørende få sine tab og udgifter erstattet af skadevolderen, da den pårørende i så fald selv er påført en egentlig personskade. I de øvrige tilfælde, hvor den pårørende ikke er blevet påført en egentlig psykisk lidelse, men blot er psykisk påvirket af skadelidtes personskade og alene af denne grund lider et rent formuetab, kan tabet ikke kræves erstattet af skadevolderen. Højesteret udtalte i U 2007.1562 H, at det er en betingelse at den *»pågældende er blevet påført en egentlig psykisk lidelse, som rækker ud over sorg og savn«*.

Det er således en betingelse, at der er tale om en psykisk påvirkning, der rækker ud over almindelig sorg og savn. I de tilfælde, hvor den pårørende påføres en psykisk belastning i mindre grad og lider et rent formuetab i forbindelse hermed, kan tabet ikke kræves erstattet af skadevolderen. Østre Landsret kom frem til samme resultat i U 2001.28 H, hvor det indtægtstab, som skadelidtes moder led, blot fordi hun ikke psykisk kunne klare at varetage sit arbejde, ikke kunne anses for at være omfattet af skadevolderens erstatningspligt.

Der er utvivlsomt sket en lempeligere vurdering af, hvornår pårørende kan anses for at have lidt en personskade i form af psykisk lidelse. Adgangen lempes yderligere af Højesteret i U 2014.2376. Dommen adskiller sig fra specialets øvrige afgørelser, da afgørelsen omhandler drab, af særlig kvalificeret grad. Afgørelsen inddrages, da den er relevant for specialets belysning. Dommen omhandler en fader, som skar halsen over på sine to døtre. Moderen var ikke til stede på gerningstidspunktet og overværede således ikke drabet. Hun blev alene underrettet om drabet på sine børn og pådrog sig herefter en psykisk lidelse. I afgørelsen fandt Højesteret, at moderens psykiske lidelse rakte ud over sorg og savn. Højesteret udtalte yderligere: *»[p]å denne baggrund finder Højesteret, at den psykiske lidelse, som A [moderen] blev påført ved det forsætlige drab på hendes to mindreårige døtre, er omfattet af erstatningspligten. Dette gælder også, selv om hun ikke selv overværede drabene eller umiddelbart efter kom til stede, men efterfølgende blev underrettet om drabene.«*

Højesteret udvider erstatningsadgangen yderligere, og trækker grænsen så langt, at erstatningsadgangen tillige omfatter tilfælde, hvor den pårørende alene er blevet underrettet om et dødsfald.

Afgørelserne U 2007.1562 H og U 2014.2376 H har til fælles, at der er tale om erstatning til de afdøde børns forældre, hvorfor den udvidede erstatningsadgang alene må anses for at omfatte nærtstående.⁷⁹

---

⁷⁸ Von Eyben og Isager, s. 324.

⁷⁹ Von Eyben og Isager, s. 326.

Det stemmer overens med personkredsen i analysen i afsnit 3., hvor der tillige alene er blevet tilkendt erstatning til skadelidtes forældre og ægtefælle.

Ud fra ovenstående analyse ses en generel lempelse af pårørendes erstatningsadgang. Der kan nu tilkendes erstatning for pårørendes psykiske skade i tilfælde, hvor den pårørende selv har været udsat for en fysisk skade eller har været i fare herfor, eller i tilfælde, hvor den pårørende alene har overværet en nærtståendes død, eller fået underretning herom. Det er dog et krav, at der er tale om en psykisk lidelse, der rækker ud over sorg og savn.

Praksis har gennemgået en betydelig ændring siden indførelsen af EAL § 26 a, hvor problemstillingen om pårørendes erstatningsadgang havde fokus. Praksis har fulgt den lempeligere retningslinje, som Arbejdsgruppen tilsigtede i betænkning 1412/2002.

5.1.5. »Direkte skadelidt« eller »indirekte skadelidt«

Ud fra de netop gennemgåede afgørelser kan det udledes, at det har betydning, om den pårørende er blevet pådraget en psykisk lidelse og i den forbindelse en egentlig personskade, eller om den pårørende alene har lidt et indirekte formuetab, uden at have pådraget sig en personskade. I det sidstnævnte tilfælde, hvor den pårørende ikke er påført en egentlig personskade, kan vedkommende som udgangspunkt ikke kræve erstatning efter reglerne i EAL jf. princippet om, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning. Situationen skal adskilles fra det øvrige tilfælde, hvor den pårørende bliver påført en personskade i form af en psykisk lidelse. Eftersom der er tale om en personskade, er der mulighed for, at kunne kræve erstatning efter reglerne i EAL, såfremt de almindelige erstatningsretlige betingelser, samt de domstolsskabte betingelser, som er gennemgået i afsnit 5.1.2. og 5.1.4. er opfyldt.

Som det fremgik i afsnit 3.1., kan udgangspunktet om, at kun den direkte skadelidte kan kræve erstatning ikke anses for at omfatte tilfælde, hvor den pårørende pådrages en psykisk lidelse, eftersom den pårørende i så fald er blevet ramt af en personskade. Der kan imidlertid sættes spørgsmålstegn ved, om det er ensbetydende med, at den pårørende i så fald kan betegnes som »direkte skadelidt«.

Ved »direkte skadelidt« må forstås den person, som direkte påføres en fysisk eller psykisk skade som følge af skadevolderens uagtsomme handling. Begrebet skal ikke forveksles med en »indirekte skadelidt«, der må betegnes som en person, der påføres en psykisk skade, som en indirekte følge af en anden persons direkte tilskadecomst. Her opstår den psykiske skade altså alene som en følge af den direkte skadelidtes personskade.

Afgørelserne i afsnit 5.1. har til fælles, at de pårørende ikke selv har været udsat for en direkte fysisk skade, hvorfor de af denne grund som udgangspunkt ikke kan anses for at være »direkte skadelidt«. I U 1997.721 H og U 2014.2376 H var de pårørende ikke selv udsat for en fysisk skade men alene i fare herfor, eller var blevet underrettet om deres børns død, som derefter medførte en psykisk lidelse. I disse tilfælde, kan de pårørende således umiddelbart ikke anses for at være »direkte skadelidt«, eftersom de ikke pådrog sig en direkte personskade på grund af skadevolderens uagtsomme handling. I begge tilfælde pådrog de pårørende sig i stedet en indirekte psykisk skade, som følge af en nærtståendes død, hvorfor betegnelsen »indirekte skadelidt« umiddelbart synes mere korrekt. På den anden side pådrog de pårørende sig i begge afgørelser en personskade i form af en psykisk lidelse, hvorfor de i forhold til denne skade alligevel må anses for at være »direkte skadelidt« i erstatningsretlig forstand.

Der kan derfor være holdepunkter for, at betegne den pårørende som »direkte skadelidte« i tilfælde, hvor den pårørende pådrager sig en indirekte psykisk skade som følge af en nærtståendes fysiske

skade eller død. Derfor kan der i disse tilfælde ikke anses for at være tale om en fravigelse af princippet om, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning.⁸⁰

5.2. Særligt om patientskader

Pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang er et område, der også har fået opmærksomhed ved patientskader omfattet af Lov om klage- og erstatningsadgang inden for sundhedsvæsenet.⁸¹ Her ses ofte situationer, hvor forældre mister sit barn som følge af en skade omfattet af KEL, uden at kunne kræve erstatning eller anden kompensation for den tragiske situation de står i. Problemet er blevet løst ved indsættelse af en ny bestemmelse i KEL, som har givet forældre en adgang til at kræve godtgørelse i forbindelse med barnets død.

Nærværende afsnit har til formål at bidrage til belysningen af den udvikling, som dansk ret gennemgår med hensyn til lempelse af pårørendes erstatningsadgang.

5.2.1. Generelt om KEL

KEL regulerer skadelidtes adgang til at kræve erstatning i forbindelse med undersøgelse, behandling eller lignende, på offentlige sygehuse her i landet eller inden for det danske sundhedsvæsen jf. lovens § 19. Ifølge KEL § 24 fastsættes erstatning og godtgørelse efter reglerne i EAL. Det betyder, at efterladte kan kræve erstatning, såfremt de er berettiget hertil efter reglerne i EAL. Der er imidlertid indsat en bagatelgrænse i KEL § 24, stk. 2, som bestemmer, at erstatning kun ydes såfremt kravet overstiger 10.000 kroner.⁸²

5.2.2. Problematikken i forhold til forældre som mister et barn

Problematikken opstår imidlertid ved tilfælde, hvor forældre mister et barn som følge af en skade omfattet af KEL. I disse tilfælde, vil forældrene typisk alene kunne kræve erstatning for begravelsesudgifter efter EAL § 12, eftersom de ikke vil være omfattet af EAL's øvrige regler omkring erstatning for tab af forsøger. Begravelsesudgifterne vil dog ofte være begrænsede og bliver derfor "spist" af bagatelgrænsen i KEL § 24, stk. 2. Forældrene har derfor i praksis oftest ingen erstatningsadgang.

Forældrene havde således tidligere i teorien alene adgang til at kræve sine økonomiske tab erstattet, men ikke mulighed for at kræve erstatning for ikke-økonomiske skader. Selvom der findes en egentlig godtgørelsesregel for efterladte i EAL § 26 a, fastslog Højesteret i U 2009.2079, at i tilfælde hvor der foreligger en kritisabel lægelig fejl, ikke danner et tilstrækkeligt grundlag for at tilkende godtgørelse efter EAL § 26 a. I afgørelsen udtalte Højesteret, at der *»ikke i oplysningerne om forløbet under behandling af C [skadelidte] på Skejby Sygehus og Århus Amtssygehus og de i den forbindelse begåede lægelige fejl [var] noget grundlag for at anse betingelserne for tilkendelse af godtgørelse efter § 26 a for opfyldt«.*

Forældrene til et afdødt barn står således tilbage uden mulighed for erstatning eller godtgørelse for den tragiske situation de er i. På denne baggrund, blev KEL ændret i 2017, hvor KEL § 24 a blev indført.

---

⁸⁰ *Ibid.*, s. 32.

⁸¹ Lovbekendtgørelse nr. 1022 af 28. august 2017 om klage- og erstatningsadgang inden for sundhedsvæsenet. I det følgende forkortet til »KEL«.

⁸² Bagatelgrænsen blev i 1991 fastsat til 20.000 kroner men beløbet blev i 1996 nedsat til 10.000 kroner med det formål, at give patienter en udvidet erstatningsadgang.

5.2.3. Ændring af KEL i 2017

KEL § 24 a blev indført i 2017 med henblik på at løse problematikken omkring forældres manglende kompensationsadgang. Bestemmelsen tilkender forældre, som har mistet et barn under 18 år som følge af en skade omfattet af KEL, godtgørelse som udgør 162.000 kroner. Indførelsen af bestemmelsen viser endnu en udvidelse af pårørendes erstatningsadgang og er tillige endnu et eksempel på tilfælde, hvor udgangspunktet om, at kun den direkte skadelidte kan kræve erstatning, bliver tilsidesat i lovgivningen.

Ifølge lovforslaget til KEL § 24 a,⁸³ er formålet med bestemmelsen netop at kompensere forældre, som mister et barn som følge af behandling, undersøgelse eller lignende i sundhedsvæsenet, eftersom hverken KEL eller EAL regulerer mulighed for en sådan compensation.

Som nævnt ovenfor i afsnit 5.1.3., kræver godtgørelse for ikke-økonomiske skader særlig lovhjælp. Derfor var det nødvendigt at indsætte KEL § 24 a, for at give forældrene denne godtgørelsesadgang.

Indførelsen af bestemmelsen er endnu et eksempel på, at der fortsat ønskes en bedre retsstilling for pårørende og beviser, at pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang generelt er lempet. Selvom udgangspunktet i de almindelige erstatningsretlige regler om, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning, netop har til hensigt at begrænse skadevolderens erstatningsansvar til den direkte skadelidtes tab, er indførelsen af EAL § 26 a og KEL § 24 a yderligere modifikationer til dette udgangspunkt, hvormed man i dansk ret efterhånden anvender udgangspunktet lempeligere.

5.3. Delkonklusion

Efter ovenstående analyse, kan det konkluderes, at der er sket en udvidelse af pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang.

Ved indførelsen af EAL § 26 a blev det muligt for efterladte at kræve godtgørelse for en ikke-økonomisk skade i tilfælde, hvor en nærtstående afgår ved døden under særlig kvalificerede omstændigheder. I betænkning 1412/2002, som var en del af forarbejderne til EAL § 26 a, blev der tillige tilsigtet en lempeligere erstatningsadgang i tilfælde, hvor den pårørende pådrages en psykisk lidelse som følge af en anden persons fysiske skade. Tidligere kunne den pårørende alene tilkendes erstatning for en psykisk lidelse, såfremt den pårørende selv var udsat for en fysisk skade eller i fare herfor. Efter denne restriktive retningslinje blev kommenteret i betænkning 1412/2002, tilkendte domstolene erstatning i videre omfang. Det blev herefter muligt for pårørende at kræve erstatning for en psykisk skade i tilfælde, hvor de alene havde overværet deres barns død eller blot var blevet underrettet herom.

Indførelsen af KEL § 24 a havde tillige til formål at udvide godtgørelsesadgangen for forældre i tilfælde, hvor de mister sit barn som følge af en skade omfattet af KEL.

Indførelsen af EAL § 26 a og KEL § 24 a samt den lempeligere bedømmelse af pårørendes erstatningsadgang i tilfælde, hvor der pådrages en psykisk lidelse, viser et generelt ønske om, at udvide pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang. Eftersom erstatning for ikke-økonomiske skader kræver særlig hjemmel, har det været nødvendigt at indsætte disse bestemmelser, for at åbne op for efterladdes adgang til at kræve compensation for den tragiske situation de står i.

---

⁸³ Lovforslag nr. 99 af 14. december 2016, om lov om ændring af lov om klage- og erstatningsadgangen inden for sundhedsvæsenet.

6. Adækvanssynspunktet

I vurderingen af, hvorvidt pårørende kan kræve erstatning af skadevolderen for tab og udgifter, som er opstået i forbindelse med skadelidtes personskade, og i hvilket omfang pårørende kan kræve erstatning for en psykisk lidelse, som er pådraget i forbindelse med en anden persons fysisk skade, kan reglerne om adækvans have betydning.

Adækvansbetingelsen er blandt de betingelser, der kræves opfyldt, før der foreligger et erstatningsansvar. Reglerne om adækvans hænger tæt sammen med reglerne om årsagssammenhæng. Betingelserne skal trække grænserne for, hvilke følger skadevolderen kan pålægges at blive erstatningsansvarlig for.⁸⁴ Der kan være tilfælde, hvor årsagssammenhængen er så spinkel, at selv om betingelsen om årsagssammenhæng er opfyldt, medfører det ikke i sig selv et erstatningsansvar. I disse tilfælde får adækvansbedømmelsen betydning. I sådanne tilfælde, vil der alene være tale om et erstatningsansvar såfremt risikoen for skaden er blevet *forøget* ved den uagtsomme handling. Det betyder omvendt, at såfremt skaden ikke har medført en forøgelse af risikoen for indtrædelse af den skade, der faktisk indtrådte, er der ikke tale om et erstatningsansvar. Erstatningsansvaret omfatter således ikke følger, der må anses for at være atypiske og tilfældige i forhold til den risiko, som blev fremkaldt af skadevolderens uagtsomme handling.⁸⁵

Tidligere var reglerne om adækvans begrundet med, hvorvidt skaden måtte anses for at være en *påregnelig* følge af skadevolderens uagtsomme handling.⁸⁶ I dag er det i højere grad afgørende, hvorvidt skadens indtræden har udviklet sig i farens retning. Det betyder, at risikoen for skadens indtræden skal være forhøjet ved den ansvarspådragte handling.⁸⁷

I de domme, som er behandlet i nærværende speciale, har domstolene ikke direkte brugt adækvanssynspunktet som grundlag for sine afgørelser. Det synes alligevel relevant at sætte spørgsmålstegn ved, i hvilket omfang reglerne om adækvans kan have betydning for vurderingen af, hvorvidt pårørendes økonomiske og ikke-økonomiske skader, kan anses for at være omfattet af skadevolderens erstatningsansvar.

6.1. I forhold til pårørendes erstatningsadgang for psykisk lidelse

I tilfælde, hvor den pårørende pådrager sig en psykisk lidelse som følge af en anden persons fysiske skade, kan der sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt den pårørendes personskade er en adækvat følge af skadevolderens uagtsomme handling, og i hvilket omfang skadevolderen i så fald bør bære risikoen for den pårørendes psykiske lidelse.

I betænkning 1412/2002 blev adækvanssynspunktet nævnt i forbindelse med Arbejdsgruppens vurdering af, i hvilket omfang pårørende kan kræve erstatning for en psykisk lidelse. Hertil nævnte Arbejdsgruppen, at »[i] nyere teori er der dog taget afstand fra dette [adækvans-]synspunkt, og der er peget på, at adækvanssynspunktet alene indgår som ét blandt flere momenter i vurderingen af, i hvilket omfang der skal gives erstatning. Der må bl.a. også lægges vægt på det uheldige i en for vidtgående erstatningspligt [...]«. ⁸⁸

---

⁸⁴ Von Eyben og Isager, s. 310.

⁸⁵ *Ibid.*, s. 311.

⁸⁶ Jørgensen, s. 110.

⁸⁷ Von Eyben og Isager, s. 310.

⁸⁸ Betænkning 1412/2002, s. 22.

I nyere tid er man begyndt at bevæge sig væk fra den traditionelle beskrivelse af adækvanssynspunktet, om at skaden skal være en »påregnelig« følge af skadevolderens uagtsomme handling. Betænkningerne ved at lægge vægt på, hvorvidt skaden er en »påregnelig« følge er, at der i højere grad er lagt op til skadevolderens subjektive vurdering, frem for generelle objektive kriterier.⁸⁹

Adækvanssynspunktet skal derfor ikke alene lægges til grund for vurderingen, men skal blandt andet ses i sammenhæng med, at skadevolderens erstatningspligt ikke skal blive for vidtgående.

Ved en vurdering af, om pårørendes psykiske skade er en adækvat følge af skadevolderens uagtsomme handling, er det således mere nærliggende at lave en risikoafvejning, hvor vurderingen af hvilke følger skadevolderen bør bære risikoen for, er i centrum.

6.2. I forhold til udgangspunktet om, at alene direkte skadelidte kan kræve erstatning

Udgangspunktet om, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning, kan blandt andet begrundes med adækvanslæren, da adækvanslæren netop har til formål at holde skadevolderens erstatningsansvar inden for rimelige grænser jf. afsnit 2.3.

Grænsen for hvor vidtgående skadevolderens erstatningsansvar skal være, kan formentlig have haft en betydning i U 2002.2407 H, som blandt andet er behandlet i afsnit 3.2.1. I afgørelsen lagde Højesteret vægt på den tidsmæssige udstrækning af skadelidtes ægtefælles tabte arbejdsfortjeneste. Ægtefællens tab hidrørte fra en periode, der lå fire måneder efter skadens indtræden. Her var den tabte arbejdsindtægt ikke tidsmæssigt nært knyttet til skaden, hvorfor det ikke kunne pålægges skadevolderen at bære ansvaret for tabet. Højesteret begrundede ikke afgørelsen med adækvanssynspunktet, men alene med at ægtefællens personlige medvirken ikke var nødvendig i forbindelse med skadelidtes genoptræning i den *pågældende periode*. Ser man Højesterets afgørelse i lyset af reglerne om adækvans, kan det tillige anses for tvivlsomt, at skadevolderen burde pålægges at bære ansvaret for ægtefællens tabte arbejdsfortjeneste, eftersom tabet først opstod flere måneder efter skadens indtræden. Det kan forklares med, at der på dette tidspunkt må være formodning om, at det er muligt at indordne sig efter skaden i en sådan grad, at ægtefællens tab kan undgås.

Var tabet derimod opstået *umiddelbart* efter ulykken, kan ægtefællens personlige medvirken i højere grad anses for nødvendig, og derfor formentlig være omfattet af skadevolderens erstatningspligt. Det kan skyldes, at der er tale om en omstillingsperiode, hvor ægtefællens rolle kan have en større betydning for skadelidtes helbredelse. Tabet kan i så fald i mindre grad anses for at være atypisk.

I afsnit 3. ses det yderligere, at domstolene har begrænset erstatningsadgangen til alene at omfatte forældre og ægtefæller. Ser man denne begrænsning i lyset af reglerne om adækvans, vil risikoen for, at skadelidtes forældre eller ægtefælle afholder udgifter eller lider tab som følge af, at de vil være nødsaget til at være til stede hos den skadelidte under sygdomsforløbet, i større grad være forhøjet, end tilfældet ville være, hvis det var en søster eller et fjernt familiemedlem.

Til illustration herfor kan nævnes Rt. 1975 s. 670, hvor den norske Høyesterett fastslog, at alene skadelidtes forældre og forlovede kunne kræve sine transportudgifter erstattet af skadevolderen, modsat skadelidtes søster som ikke kunne kræve sine transportudgifter erstattet. Den norske Høyesterett begrundede afgørelsen med at søsterens tilstedeværelse ikke kunne anses for nødvendig. Det kan også hænge sammen med, at det i højere grad er atypisk, at skadelidtes søskendes tilstedeværelse vil have en sådan positiv indvirkning på skadelidtes helbredelse, at skadevolderen bør bære risikoen for de

---

⁸⁹ Von Eyben og Isager, s. 316.

udgifter, der er forbundet hermed. Det kan derfor ikke pålægges skadevolderen, at bære det økonomiske ansvar for at en bred kreds af skadelidtes familie og venner skal være til stede under skadelidtes indlæggelse. Det vil medføre, at skadevolderens erstatningsansvar bliver for vidtgående.

Selvom domstolene i sine afgørelser ikke lægger direkte vægt på adækvanssynspunktet, kan afgørelserne i et vist omfang tillige begrundes heri.

7. Perspektivering

Problemstillingen om, hvorvidt den pårørende kan kræve sine tab og udgifter erstattet af skadevolderen i tilfælde, hvor den pårørende ikke selv er påført en personskade, har et tilsyneladende stort omfang. På trods af dette, er området sparsomt behandlet i dansk ret. Det har givet anledning til en række overvejelser, som vil blive gennemgået i nærværende afsnit.

7.1. Udvidelse af pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang

Efter de almindelige erstatningsretlige regler er udgangspunktet, at erstatning kun kan ydes til den direkte skadelidte. Det er således tilsigtet at begrænse skadevolderens erstatningsansvar til alene at omfatte den direkte skadelidtes tab. Der er løbende sket modifikationer til udgangspunktet. Erstatningsadgangen er blevet udvidet, blandt andet med indførelse af EAL §§ 12-14 a, som giver efterladte mulighed for at kræve erstatning for økonomiske tab, som er opstået i forbindelse med en nærtståendes død. Senest er EAL § 26 a og KEL § 24 a blevet indført. Bestemmelserne giver efterladte en mulighed for at kræve erstatning for ikke-økonomiske skader, som kompensation for den tragiske situation de står i. Lovgivningen har således åbnet op for en videre adgang for andre end den direkte skadelidte til at kræve erstatning og godtgørelse af skadevolderen, og dansk ret er hermed i nyere tid begyndt at se lempeligere på dette udgangspunkt.

Der er altså vedtaget flere regler, der giver pårørende og efterladte erstatning for både økonomiske og ikke-økonomiske skader, hvormed der er kommet mere fokus på de pårørendes situation. Dog er EAL § 26 a og KEL § 24 a alene rettet mod tilfælde, hvor der foreligger et dødsfald. Det vil altså sige, at selvom den pårørende ofte står i en tragisk situation – også selvom den skadelidte ”kun” er hårdt kvæstet – kan der alene kræves erstatning for ikke-økonomisk skade i tilfælde, hvor der er sket et dødsfald. Erstatningsadgangen er således fortsat snæver.

Domstolenes tilkendegivelse af, at pårørende kan kræve sine udgifter og tabt arbejdsindtægt erstattet af skadevolderen, viser yderligere en udvidelse af pårørendes erstatningsadgang. Den lempeligere erstatningsadgang for pårørende i tilfælde, hvor den pårørende pådrages en psykisk lidelse, tiltræder dette synspunkt. Selvom erstatningsadgangen er blevet udvidet i lovgivningen, har praksis vist, at det ikke har været et ønske at begrænse denne erstatningsadgang til de lovregulerede tilfælde, men har i stedet bestræbt sig på, at give en generel lempeligere adgang for pårørende til at kræve sine tab erstattet.

Indførelsen af KEL § 24 a i 2017 underbygger, at der fortsat søges en udvidet adgang. Det beviser, at vi både i lovreguleringen og i praksis fortsat bevæger os mod en lempeligere adgang for andre end direkte skadelidte til at kræve erstatning og godtgørelse, og i større omfang læner os op af retsstillingen i de øvrige nordiske lande.

7.2. Behovet for lovregulering

Som angivet i afsnit 3., var spørgsmålet om pårørendes adgang til erstatning i tilfælde, hvor der er lidt et tab og afholdt udgifter som følge af skadelidtes personskade, uden at den pårørende har lidt en egentlig personskade, sparsomt behandlet i lovgivningen og litteraturen. Det betyder, at specialets analyse har taget udgangspunkt i retspraksis og problemformuleringen er blevet besvaret med en dybdegående behandling af domstolenes afgørelser. Det har betydet, at spørgsmålet om, hvorvidt der bør ske en lovregulering af problemstillingen, har været relevant at stille.

Efter en komparativ analyse af retsstillingen i henholdsvis Danmark og Norge i afsnit 4., hvor problemstillingen i norsk ret har fået betydeligt mere opmærksomhed og er blevet belyst både i lovgivningen, i litteraturen og i mere dybdegående omfang af domstolene, synes retsstillingen at være ens. Spørgsmålet om, i hvilket omfang pårørende kan kræve erstatning bliver således besvaret ens på trods af, at spørgsmålet i mindre grad har fået opmærksomhed i dansk ret. Det betyder endvidere, at det må anses for at være tilstrækkeligt, at det er overladt til domstolene at besvare spørgsmålet, og med den udvikling, som retsstillingen er under, kan det synes ganske fornuftigt, at lade domstolene afgøre spørgsmålet, så de i højere grad kan følge udviklingen.

I betænkning 1412/2002 fandt Arbejdsgruppen ligeledes, at det var mest hensigtsmæssigt, at det overlades til domstolene, som hidtil, at fastlægge i hvilket omfang der kan gives erstatning for psykiske skader, hvormed domstolene i den forbindelse kan inddrage udviklingen i de øvrige nordiske lande.⁹⁰

Ud fra ovenstående analyse synes det derfor ikke nødvendigt med en lovregulering af området, da de danske domstole i høj grad kommer frem til det samme resultat som de norske. Det er derfor tilstrækkeligt at lade domstolene afgøre, i hvilket omfang pårørende kan kræve godtgørelse og erstatning.

I tilfælde hvor dansk lovgivning og litteratur ikke kan give et fyldestgørende svar på problemstillingen, kan spørgsmålet besvares i lyset af norsk ret, hvor den norske lovgivning, litteratur og domstolenes afgørelser kan lægges til grund for besvarelsen.

8. Konklusion

Efter ovenstående analyse, kan der hermed konkluderes, at selvom udgangspunktet efter de almindelige erstatningsregler er, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning, har domstolene fastlagt, at pårørende tillige i et begrænset omfang kan kræve de transportudgifter og den tabte arbejdsfortjeneste, som er opstået som følge af skadelidtes personskade, erstattet af skadevolderen. I tilfælde, hvor den pårørende alene lider et økonomisk tab i forbindelse med skadelidtes personskade, er erstatningsadgangen afhængig af, at de afholdte udgifter og lidt tab har været nødvendige for skadelidtes helbredelse. Erstatningsadgangen er betinget af, at den pårørendes personlige tilstedeværelse har haft en betydning for skadelidtes helbredelse, hvormed udgifterne og tabet som udgangspunkt kan erstattes som en del af skadelidtes helbredelsesudgifter efter EAL § 1, stk. 1. Der er således et krav om, at udgiften og tabet skal kunne begrundes i skadelidtes forhold. Det betyder, at i tilfælde, hvor der er lidt et tab i form af tabt arbejdsfortjeneste alene fordi den pårørende har været ude af stand til at passe sit arbejde på grund af den psykiske påvirkning, skadelidtes personskade har medført, uden at det har medført en egentlig personskade, er der ikke tale om et erstatningsberettiget tab.

---

⁹⁰ Betænkning 1412/2002, s. 58.

Efter en komparativ analyse af problemstillingen i dansk og norsk ret, kan retsstillingen anses for at være ens. Forskellen er, at problemstillingen i større omfang er lovreguleret i norsk ret og problemstillingen har fået betydelig mere opmærksomhed, end tilfældet er i dansk ret. Afgørende for den pårørendes erstatningsadgang i norsk ret er ligeledes, at udgiften og tabene har været et nødvendigt led i skadelidtes helbredelse. Det betyder tillige, at selvom problemstillingen er betydeligt mere behandlet både i loven og hos domstolene men også i litteraturen i norsk ret, så forbliver retsstillingen den samme. Derfor kan det ikke anses for nødvendigt, at der sker en lovregulering af området i dansk ret, da de danske domstole kommer frem til det samme resultat. Problemstillingen kan endvidere besvares i lyset af norsk ret, i tilfælde, hvor den danske lovgivning eller litteratur ikke i tilstrækkeligt omfang kan give et svar.

Der har desuden vist sig en generel udvikling i dansk ret om, at der ønskes en udvidelse af pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang. Det ses blandt andet med indførelsen af EAL § 26 a og KEL § 24 a, samt domstolenes mindre restriktive bedømmelse af, hvornår pårørende kan kræve erstatning i tilfælde, hvor den pårørende pådrages en egentlig personskade i form af en psykisk lidelse som følge af en anden persons fysiske skade. Tidligere tilkendtes der alene erstatning i tilfælde, hvor den pårørende selv var udsat for en fysisk skade eller i fare herfor, men domstolene har udvidet adgangen til også at omfatte tilfælde, hvor den pårørende overværer et dødsfald eller bliver underrettet herom. Særligt i betænkning 1412/2002, som var en del af forarbejderne til EAL § 26 a, blev pårørendes erstatnings- og godtgørelsesadgang diskuteret, og der kom et ønske om at lempe erstatningsadgangen.

Kravene for hvornår pårørende kan kræve erstatning og godtgørelse af skadevolderen er således blevet lempeligere, og lovgivningen på området er vokset, hvilket viser en udvikling, der søger væk fra udgangspunktet om, at alene den direkte skadelidte kan kræve erstatning af skadevolderen.

9. Litteraturliste

Litteratur

Forkortelser, som er benyttet i specialet.

Bøger

Baade og Pramming

Nanna Baade og Mads Krøger Pramming
”Lærebog i personskadeerstatning”
1. udgave, 2017
Karnov Group Denmark A/S

Evald og Schaumburg-Müller

Jens Evald & Sten Schaumburg-Müller
”Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære”
1. udgave, 2004
Jurist- og økonomforbundets Forlag

Håndbogen

Frank Bertholdt, Morten Erritzøe Christensen
og Christina Neugenbauer
”Personskadehåndbogen”
1. udgave, 2001
Forsikringshøjskolens Forlag

- Håndbogen II
Frank Bertholdt og Christina Neugebauer
”Personskadehåndbogen II”
1. udgave, 2003
Forsikringshøjskolens Forlag
- Jørgensen
Stig Jørgensen
”Erstatning for personskade og tab af forsørger”
3. udgave, 1972
Juristforbundets Forlag
- Lødrup
Peter Lødrup
”Lærebok i erstatningsrett”
6. Udgave, 2009
Gyldendal Norsk Forlag AS
- Møller og Wiisbye
Jens Møller og Michael Wiisbye ”Erstatningsansvarsloven med kommentarer”
6. Udgave, 2002
Jurist- og Økonomiforbundets forlag.
- Von Eyben og Isager
Bo von Eyben og Helle Isager
”Lærebog i erstatningsret”
8. udgave, 2015
Jurist- og Økonomiforbundets forlag

Anden litteratur

- Hellner
Jan Hellner
”Ersättning till tredje man vid sak- och personskada”
Svensk Juristtidning 1969

Praksis

Ugeskrift for Retsvæsen

- U 1989.605 Ø
U 1994.785 H
U 1997.721 H
U 2001.28 H
U 2002.2407 H
U 2009.2079 H
U 2007.1562 H
U 2014.2376 H

Forsikrings- og erstatningsretlig Domssamling

FED 1995.1020 Ø

Patienterstatningens afgørelser

Nr. 93-0465

Nr. 95-0735

Norske afgørelser

Rt. 1975 s. 670

Rt. 1978 s. 432

Rt. 1996 s. 958

Rt. 2009 s. 425

Rt. 2010 s. 1153

Lovgivning

Love

ASL

Lov om arbejdsskadesikring
Lovbekendtgørelse nr. 216
af 27. Februar 2017

EAL

Lov om erstatningsansvar
Lovbekendtgørelse nr. 266
af 21. marts 2014

KEL

Lov om klage og erstatningsadgang
inden for sundhedsvæsenet
Lovbekendtgørelse nr. 1022
af 28. august 2017

Serviceoven

Lov om social service
Lovbekendtgørelse nr. 102
af 29. januar 2018

Norske love

Passkl.

Pasientskadeloven
Lov 15. juni 2001 nr. 53 om erstatning ved
pasientskader mv.

Skl.

Skadeserstatningsloven
Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning

Lovforslag

Folketingstidende 1983-1984, 2. samling, Tillæg A, spalte 86 f.

Lovforslag nr. 99 af 14. december 2016 til lov om ændring af lov om klage- og erstatningsadgangen inden for sundhedsvæsenet.

Betænkninger

Betænkning 679/1973

Betænkning 679/1973 om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger.

Betænkning 976/1983

Betænkning nr. 976/1983 om godtgørelse til efterladte ved dødsfald.

Betænkning 1412/2002

Betænkning nr. 1412/2002 om godtgørelse til efterladte ved dødsfald.

Norske forarbejder

NOU 1994:20

NOU 1994:20 Personskadeerstatning